

*Szíriában csak a tevék
nem olvassák
a Lungo Dromot...*

IV. ÉVFOLYAM
5. SZÁM
ROMA LAP
1996. MÁJUS
ÁRA: 18,50 Ft

HOSSZÚ ÚT

LD

„LUNGO DROM”

OSTAFORDULT

VAL

Levél Ausztráliából

Kedves Éva!

... Isten szavának, a Bibliának van ereje, hogy megváltoztassa azok személyiségét, akik általa vezetettek, és gyökeres változtatásokat képes tenni a gondolkodásmódban. Nemzetközi testvériségünknek cigány származású tagjai is vannak; nemrég írta egy barátnőm – épp Budapestről –, hogy a VIII. kerületben a gyülekezet szinte fele cigány családokból áll. Ezek a családok mind-mind példamutatóan élnek, a legmagasabb erkölcsi irányadó mértékek szerint. Isten tudja, hogy a bőrszín alatt milyen szív van.

Az I. sz-i keresztény minta szerint végezzük a prédikáló szolgálatunkat, és személyes tapasztalatom volt, amikor egy cigány származású hittestvérnőm köszönetét fejezte ki, hogy vele megyek. Elmondta, hogy

hiába tiszta, ápolt, amikor beszélgetést kezdeményez a Bibliáról, sokan csak a bőrszínét látják, és a pénztárcájukhoz, táskájukhoz kapkodnak. Gondolta, ha együtt megyünk fehér és fekete bőrszínűek, akkor készségesebben fognak velünk beszélgetni. Ez a cigány asszony inkább a saját táskáját is odadta volna, mint-hogy elvegye a másét.

Ennek az országnak lenyűgöző a változatossága, a hatalmasak a távolságok az országon belül. Hat éve már, hogy nem láttam havat, messze van tőlünk. Az ország egyik oldalát szárazság sújtja, a másikat árvíz. Különleges dolog a Föld másik féltékén lenni, hogy amikor Magyarországon tombol a tél, itt forró nyár van.

Érdekes vörös földet látni. A koala mindig a kedvencem marad. Fan-

tasztikus olyan állatokat, növényeket megismerni, amelyekkel azelőtt nem találkoztam, hallani is keveset hallottam. Aranybányászat, opálbányászat, gyöngyhalászat – mind érdekes dolgok. Persze legérdekesebb az emberek személyisége, hogy mennyire befolyásolta életstílusukat, hogy nincs szomszéd ország – Ausztráliát az óceán veszi körül. Az is érdekes, hogy ennek a földrésznek nincs nagy történelmi múltja, ez olyan különleges európai szemmel. Az is figyelemreméltó, hogy jóléti ország, és ahogyan élnek a jólétben. Szabad ország, de hogyan élnek a nagy szabadsággal? Szabad ország: nem kötelező a védőoltás, így gyerekek ezrei halnak meg például számarköhögésben.

Az a tapasztalatom, akárhol élünk is a Földön, mindennek vannak előnyei és hátrányai is. Vannak az egész emberiséget egyformán érintő kérdések (például bűnözés, betegségek, faji előítélet), amelyek kizárják, hogy jelenleg létezzen álomország a Földön.

Üdvözlünk:

Judit

Collie, Australia

Címlapon: Hargitai Lajos felvétele

ROMA LAP
Megjelenik havonta
a Nemzeti és Etnikai
Kisebbségi Hivatal
támogatásával

Kiadja:
az „Oktatási és
Továbbképzési
Központ”
Alapítvány

5000 Szolnok, Szapáry út 19.
Tel./fax: (56) 420-110, tel.: (60) 387-293

Főszerkesztő: *Paksi Éva*
Szerkesztő: *Csillei Béla*
Tervezőszerkesztő: *Pozsa József*
Fotóriporter: *Hargitai Lajos*

Felelős kiadó: *Farkas Flórián*

Nyomdai munkák:
REPRÓ STÚDIÓ Nyomdaipari Egyéni Cég,
Verseghy Nyomda Kft.
Szolnok
ISSN 1216-982X

A nem kért kéziratokat nem őrizzük
meg és nem küldjük vissza!

Enciklopédia

Sováanka Nándor (1883-1932)

Kitűnő primás volt. Muzsikusi pályafutása Nyíregyházán, **Benczy Gyula** zenekarában kezdődött. Később Nyírára került, és megalakította együttesét. Onnan utazott fel életének nagy eseményére, a Népszínház 1903. évi primásversenyére.

Tizenhat tagú zenekara számára vendégei adták össze az útiköltséget. Az áldozatvállalást úgy hálálták meg, hogy aranyérmet nyertek. Szeptember 23-án öt zenekar mérte össze tudását, amelyről másnap így emlékezett meg a korabeli sajtó: „A cigánybandák között ma Sovánka Nándor részesült a legnagyobb elismerésben, négyszer is meg kellett újránnia nótáit.”

A nagy siker után a meghívások özönével árasztották el az addig ismeretlen vidéki primást, de ő csak három évvel később jött Budapestre.

Az első világháború után hosszabb ideig Bécsben, majd több évig Stockholmban muzsikált. Visszatérése után sokáig a Baross kávéházban játszott, ahol külön emelvényt készítettek számára, mert enélkül zenekarának üllő tagjai is eltakarták volna, olyan apró természetű volt.

Korai halálát túlzott lelkiismeretessége okozta. Esténként még lázas betegen is ott állt a zenekar élén, közben a betegsége annyira elhatalmasodott, hogy amikor kórházba került, már nem tudtak rajta segíteni.

(Csemer Géza: *Habiszti*)

Csemer Géza: Habiszti című könyve utánvétellel megvásárolható a Napháztól. Ára: 595 Ft + postaköltség. Címe: Napház-Khamorro Kisebbségi Kulturális Intézmény, 1081 Budapest, Népszínház u. 31.

Hová mész, Ember?!

Úgy tűnik, mintha az Ember előre megfontolt szándékkal önmagát ütné le minden olyan esetben, amikor vallási, faji különbözőségek miatt, csupán a „más”-ság természetes, de elferdített indulatait véve alapul, ráront egy-egy embertársára. Minden ilyen esetben, a tévképzetek bozótosában botorkáló Ember egyfajta beszűkült perspektívájú tükröt is tart maga elé, amely előtt elvakult, s szinte feloldhatatlannak látszó tudatlanság téboly-közeli állapotában nagy-nagy meglepődéssel alázza meg önmagát. Ám szomorúan konstatálható tény: hogy másokat is. Hiszen emberek vagyunk, embernyi hibákkal, így azután a könnyű belenyugvás, vagy csupán az általánosításra nagyon is hajló hajlamaink miatt, minden okunk megvan arra, hogy eliszonyodjunk az egyetemlegességnek még csak a feltételezésétől is.

Legfrissebb, bizonyára jól megokolható statisztikák megállapításai szerint, folyamatos politikai és gazdasági tévedések sújtotta hazánkban, ha nem is markánsan, de valamelyest csökkent a bőrfejű (skin-head) támadások száma, és gyakorisága. Ez úgy vélem mindenki számára igen öröndetes, megnyugtató hír a témával mélyebben is foglalkozó szakemberek részéről, és ennek valósághűségét sem okom, sem jogom nincsen megkérdőjelezni. Ám ha a „kisember” (vagy inkább célobjektum) aspektusából közelítem meg a jelenséget, feltétlenül azt látom, hogy a megtámadottak védettségre valójában nincs semmi garancia.

Persze mindenki előtt nyilvánvaló tény, hogy születtek törvények, amelyek a maguk sajátos eszközeivel igyekeznek gátat vetni, megfékezni a pusztítóvá bitangult szenvedélyeket, de mint azt nagyhírű íróelődöm megfogalmazta: „...nem lehet minden pofon mellé közlekedési rendőrt állítani.” Ennél feltétlenül több kell.

Úgy vélem, hogy nincs és nem is lehet joga senkinek és semmilyen csoportosulásnak felügyeletet gyakorolni a

„más”-ságukért törvénytisztelő állampolgárokhoz méltó öntudattal viselő embertársaik felett. Ha ez mégis megtörténhet (és megtörténik!) az a legsötétebb terror, aminek mindennapi életünkéből való kiiktatását egészen más módon kellene elkezdni.

Talán úgy, hogy valós, de eltitkolt, eltagadott értékeiket a legszélesebb társadalmi nyilvánosság előtt kellene érvényesíteni, és tudatosítani, már egészen fiatalon felhívni a figyelmet arra, hogy egy más, sokak számára jórészt ismeretlen társadalmi háttérből jött ember is lehet jó. Hosszú évtizedeken, évszázadokon át jól kipróbált, és beváltak hitt gyakorlat volt az, hogy bizonyos rasszokról, és a legkülönbözőbb vallási felekezetek képviselőiről, a mindenkori hatalmon lévő oktatási és kultúrpolitika egyszerűen nem vett tudomást. Vagy ha ezt mégis megtette, akkor azt a deviáns megnyilvánulások szintjére degradálta.

E jegyzet írója valójában úgy szeretne volna kezdeni jelen dolgozatát, ahogy a népmesék ismerős első szavai hangzanak: „Egyszer volt, hol nem volt...” Az ismert tények miatt, a tisztességesség elvei szerint ezt nem tehette, és nem is teheti mindaddig, ameddig az Ember a tudatlanság makacs indulataitól vezérelve önmaga szívgyödrét támadja vaskesztyűbe bújtatott ökleivel.

De, mert annyira varázslatos érzés jónak lenni, a Szentírás, mint legfőbb írott szellemi tekintélyt hívom segítségül.

Így tanít:

„... Én pedig azt mondom néktek: Szeressétek ellenségeiteket, áldjátok azokat, akik titeket átkoznak, jót tegyetek azokkal, akik titeket gyűlölnek, és imádkozzatok azokért, akik háborgatnak és kergetnek titeket...”

(Máté 5:44)

Rab Imre

K É R D Ő Í V

Hogy van? Egyre rosszabbul? És Ön még nézi a televíziót? Hallgatja a rádiót? Netalántán olvassa az újságokat? Ön is unja? Tudja, a politikát? X acsarkodását, Y sértődöttségét, Z hozzánemértését?

Egyébként Ön most a személyiségfejlődés melyik fázisában van? Túljutott-e már azon, hogy csak én vagyok a fontos? Eljutott-e már a közösségig? A nemzetig? Európáig? Az emberiségig? Az emberségességig?

Ön látott-e már nyomort konzerválva? Találkozott-e a szegénységgel ragyogóan tiszta, ám alig berendezett lakásban, vagy a bűztől „illatozó” nyomorúságos négy fal között? Kapaszkodtak-e már úgy a kezébe, hogy Ön sem tudta, hogyan tovább? Adott-e tanácsokat, miközben kétségbesetten ült saját tanácsstalansága közepében?

Mit szól ahhoz az elmélethez, hogy minden élet fokozatosan egyetlen sejtből fejlődött ki, és hogy ez a sejt az élettelen anyagból képződött? Elhiszi? Nem? Akkor Ön bizonyára úgy hiszi, az élet és a létünk egy Teremtő cselekedete által jött létre? Ezek szerint Ön is szokott imádkozni a Teremtőhöz? Mikor beteg, nyomorék, elhagyott vagy gonosz emberrel találkozik – őszintén – szokott-e értük egy imát elmormolni?

Szokott-e azért imádkozni, hogy az anyák és az apák mindenekelőtt a szeretetre, a hűre, az emberek és a dolgok tiszteletére tanúsák gyermekeiket? És szokott-e azért imádkozni, hogy újra divatba jöjjön a jóság?

Paksi Éva

*Koronás vendége volt májusban Magyarországnak. **Beatrix** holland királynő **Göncz Árpád** köztársasági elnök meghívására háromnapos látogatásra érkezett hazánkba. A királynő május 23-án fogadta **Farkas Flóriánt**, az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat elnökét. E kitüntető figyelem okáról és az elmúlt hónapok eseményeiről, történéseiről kérdeztem az OCKÖ elnökét.*

– **Beatrix holland királynővel találkoztál a napokban. Minek köszönhető ez a kitüntető figyelem?**

– Azt gondolom, hogy köszönhető ez annak, hogy a világon is egyedülálló módon Magyarországon alakult meg a cigány önkormányzatiság és köszönhető annak is, hogy az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat tevékenységét, a feladatát kiemelkedően végzi. De mindazonáltal, hogy ez tulajdonképpen történelmi eseménynek is felfogható a cigányság életében, mint sok más is már az országos önkormányzat megalkakulása óta, azt gondolom, hogy fel lehet úgy is fogni, hogy ez jelzés értékű a kormány, a társadalom felé a királynő részéről. Nagyon fontos, hogy egy királyi méltóság tájékoztatást kér, tájékozódni, informálódni kíván a legnagyobb kisebbség életéről, és ezt Magyarországon teszi. Azt gondolom, hogy ezért is fontos, hogy a kormány ezt mérlegelje, illetve még az idén elindítsa a cigányság válsághelyzet-kezelésére a programokat, amelyet az OCKÖ, illetve a kormány elkészített.

– **Mire volt konkrétan kíváncsi a királynő? Mennyire volt felkészült a magyarországi kisebbségekből, jelen esetben a cigányságból?**

– Nem is vártam mást a királynőtől, csak egy tökéletes felkészültséget a cigányság ügyében. Felkészültségét az is igazolja, amikor úgy kezdte az államtitkárnak címzett kérdést, hogy nem kellene-e a kisebbségi ügyet miniszteri szintre emelni és a kormányba bevinni. Vagyis azt fogalmazta meg, amit az OCKÖ már mint problémát, mint gondot, a kisebbségi önkormányzati modell igazi működéséhez fölvezolt és koncepcióként letett. Érdekelte Őfelsé-

gét, hogy hogyan éljük meg mi, cigányok hátország nélkül, anyaország nélkül az életünket, mennyire érezzük ezt a napi gondokban, napi problémákban, továbbá érdekelte, hogy a cigány pedagógusok, a cigány pedagógia, a cigány oktatás mennyire van aktivizálva, egyáltalán van-e nálunk ilyen. Érdeklődött a cigány nyelv, cigány hagyományok, cigány kultúra megőrzése után, és hogy a cigány önkormányzat hogyan éli meg az önkormányzatiságot.

– **Napokkal ezelőtt az Európa Tanács delegációja is felkereste az OCKÖ-t. Mi volt a célja ennek a látogatásnak?**

– Ez a látogatás egy előzetes diplomáciai kapcsolatfelvételnek a folytatása volt, amikor már a szakma találkozott, és hát a politika. Az Európa Tanács szakértői, kutatói azért jöttek, hogy megnézzék, melyek azok a kapcsolódási pontok, ahol együtt tudunk gondolkodni, együtt tudunk működni, esetleg közösen tudunk menedzselni projekteket. Három nagyon fontos pontban találtuk meg az együttműködési lehetőséget; a cigány kutatóintézet, egy cigány politikusképző iskolának a létrehozása és a kisebbségi önkormányzatiság menedzselése, illetve mindenekelőtt a kisebbségi törvény módosításának, a közös szempontjainak a kidolgozása. Tehát azt gondolom, hogy összességében az Európa Tanáccsal kialakult egy olyan munkakapcsolat a politikai kapcsolaton túlmenően, amely tartós lehet és mindkét fél számára hasznos.

– **Azt gondolom, még mindig vita tárgya az OCKÖ azon javaslata, elképzelése, miszerint át kell gondolni a NEKH működését, felépítését.**

– Véleményem szerint ez már nem vita tárgya. Valamennyi felelősen gondolkodó kisebbségi politikus tudja, hogy enélkül nem működhet az igazi kisebbségi önkormányzati modell.

– **Hogyan nézne ki az OCKÖ elképzelése?**

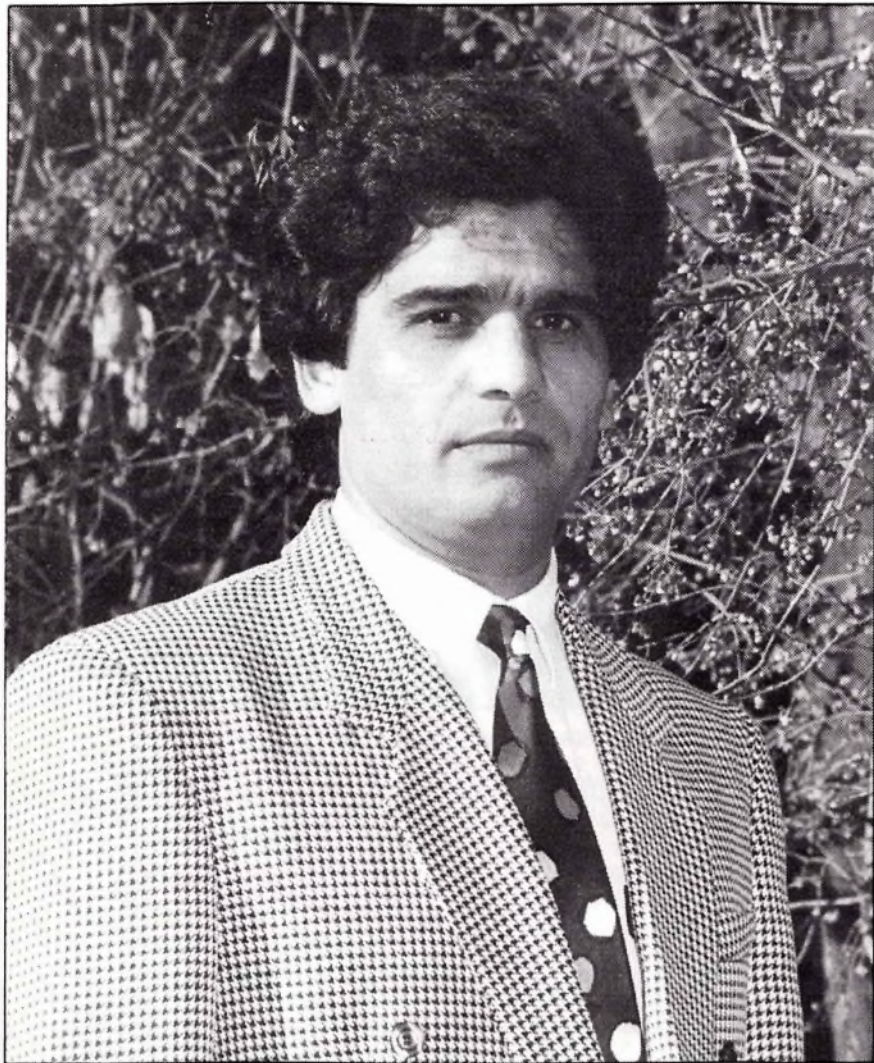
– Ez úgy, mint ahogyan azt a Őfelsége is megerősítette; vagyis a kisebbségi ügyet kormányon belül kell kezelni, tárcaszintre kell emelni és a cigány ügyet nevesíteni kell.

– **Beindult-e már az OCKÖ szociális lakásépítési programja?**

– A szociális lakásépítési programnak a beindítása azon múlik, hogy a programbizottság, ami várhatóan most a napokban fog újra összeülni, igent mond-e rá, vagy nem. El kell mondjam, hogy az előző programbizottsági ülésen a miniszterelnök úr első helyen kezelte a szociális lakásépítési programunkat. A kisebbségekért felelős államtitkár szakértői és az OCKÖ szakértői közösen kidolgozták azt a koncepciót, amelynek keretében ez immáron indulhat. A miniszterelnök úr a lakásépítési programba egy külön elemként kívánja kezelni az OCKÖ lakásépítési programját. Annak ellenére, hogy különböző szervezetek jöttek azóta létre, nem cigányokból természetesen, úgy hogy még szakminisztériumok is kapcsolódnak hozzájuk, és megpróbálják ezt a programot az OCKÖ-től átvenni, nos ennek ellenére még az idén be fogjuk ezt indítani.

– **Mi a lényege ennek a programnak?**

– Azoknak a családoknak, akiknek három, illetve több gyermekük van, és egyébként az állam által garantált szociálpolitikai kedvezményt nem tudják felhasználni, azoknak mi ezt garantáljuk oly módon, hogy a bekerülési költség 35 százalékát, amihez egyébként nem jut hozzá, biztosítjuk természetbeni módon. Az ebben a konstrukcióban épülő lakásoknál a különbözett, a szociálpolitikai kedvezményt a családok megkapják, vagyis OTP hitel nélkül lakáshoz juthatnak. Ezt egy Közhasznú Társaság bonyolítja, nem az OCKÖ, így természetesen külön válik könyvelési, elszámolási formában is. Ezzel párhuzamosan kísérője lesz egy foglalkoztatási program is, miszerint azokon a településeken, ahol lakások épülnek, megpróbálunk egy

Beatrix holland királynő

Nincs még egy uralkodóház Európában, amelynek trónján háromszor is nő ült volna. Márpedig Hollandiának ebben az évszázadban csak királynője volt. Az alkotmányos monarchia élén álló utolsó férfi **III. Vilmos** volt az Orániai családból, aki túlélte mind a három fiát. Ezért került be az alkotmányba, hogy a trónörökös mindig az uralkodó legidősebb gyermeke, legyen akár lány, akár fiú. Így lépett Hollandia trónjára 1890-ben az akkor tízéves **Vilma**, majd 1948-ban lemondott leánya, **Juliana** javára, aki ugyanezt tette 1980-ban, s azóta Beatrix a királynő.

Beatrixet jó királynőnek tartják, szeretik. „Az én szerepem főleg jelképes, és csak addig van jelentősége, amíg a nép támogatja” – nyilatkozta egyszer. Becsülik benne, hogy az alkotmány biztosította keretek között maximálisan igyekszik kivenni részét az ország ügyéből.

A királynő nem is törekszik arra, hogy a meglévőnél nagyobbak tűnthesse fel fontosságát, de országa hét-köznapijaiban mindig jelen van. Alattvalói „menedzser-királynőnek” tartják, aki jó szervező, talpraesett asszony. Rendszeresen járja Hollandiát, külön bizottság dolgozik mellette, amely hónapokkal előre szervezi útjait. Ezek a látogatások korántsem formálisak, mindenütt a legégetőbb gondokra kérdez rá, legyen az lakáshelyzet, kábítószerkérdés, vagy éppen a hulladék feldolgozás.

Már általános iskolásként is érdekelték az állampolgári ismeretek, a szociológia. A leideni egyetemen történelmet, szociológiát és jogtudományt tanult, s végül jogból államvizsgázott.

Manapság már nincs hiány férfiban a királyi famíliában, hiszen 116 év után ismét fiai vannak az uralkodónak, méghozzá három: a 29 éves trónörökös, **Williem-Alexander**, a 28 éves **Johan** és a 26 esztendő **Constantijn**.

Az udvarban arra számítanak, hogy a királynő legalább tíz évig nem mond le a trónról a szőke királyfi javára.

A Nők lapja alapján
összeállította:
– paksi éva –

olyan foglalkoztatási programot beindítani, aminek keretében a család építhetné a saját maga lakását, és még azért némi bért is kapna.

– **Április 2-án Roma Program Bizottság alakult a Miniszterelnök Úr vezetésével, melynek te is tagja vagy. Milyen megfontolásból alakult ez a bizottság?**

– Az OCKÖ világosan leírta az elképzelését arra vonatkozóan, hogy a cigány ügyet a legmagasabb szinten kell kezelni, illetve nevesíteni kell. Nus azaz, hogy a programbizottság létrejött és maga a miniszterelnök vállalta fel a vezetését, ezzel a kormány, a miniszterelnök föl vállalta a cigány ügyet. Én azt gondolom, hogy ezt nem is lehet másképpen kezelni. Mindazokkal ellentétben, akik úgy gondolják, hogy a programbizottság nem fog eredményeket elérni, én hiszem, hogy igen.

– **Lezajlott a Parlamentben a cigány vitanap. Hogyan értékeled?**

– A cigány vitanap a Parlamentben számomra egyértelműen igazolta, hogy azok a vezérszónokok, azok a pártpoli-

tikusok, akik cigány ügyben felszólltak, szeretnék javítani az ügyön, de nem igazán tudják, hogy hogyan tegyék azt. Nos erre van az OCKÖ programja és a gesztust lehet gyakorolni, de ehhez politikai döntés kell. Ha eddig sokmindenben nem értettek egyet, ebben az ügyben, ennek az ügynek a kezelésében a hatalom, a politikai erő Magyarországon azt gondolom, hogy egyetértett. Amennyiben viszont ezt komolyan is gondolják azok a képviselők, akik felszólltak ebben az ügyben és elmondták, hogy a cigányság ügyét kezelni kell, hogy fontos egy pozitív elmozdulás, hiszen soha nem látott tragikus helyzetben él a magyarországi cigányság, akkor ez az elmozdulás az idén meg kell hogy kezdődjön. Amennyiben nem ez történik, akkor ezek a felszóllások nem voltak mások, mint politikai szóvirágok. Az OCKÖ azonban mindent el fog követni, hogy ez ne maradjon így, és úgy látom, jó úton haladunk.

– **Köszönöm a beszélgetést!**

Paksi Éva

Dokumentumok Péli Tamásról

Péli Tamás 1948-ban született Budapesten. Képzőművészeti tanulmányait Budapesten a Képző- és Iparművészeti Gimnáziumban, és a Holland Királyi Képzőművészeti Akadémia murális (fali képzőművészet) szakán végezte el. 1971–72-ben készítette el az amszterdami Andreas Kórház kápolnájában 72 négyzetméteres üvegablak applikációját. Témája az Ó- és Újtestamentum. Még ugyanebben az évben az amszterdami Spaar bank van de stadban festményei mellett kiállította vasból, alumíniumból és fából készült szobrait. Diplomamunkája egy beton relief, amely Amszterdam Város Tanácsa képzőművészeti pályázatán első díjat kapott, az Amszterdami Kultúrcentrum román kori kápolnájában található. Harmadik monumentális munkája egy közel ötven négyzetméteres freskó, a Holland Képzőművészeti Akadémia falát díszíti.

Péli Tamás 1970-től jelen volt művel, rendszeres egyéni tárlatokkal, a hollandiai évek időszakában rangos amszterdami, 1976-tól a hazai kiállítótermekben.

Alkotásainak jellegzetes színe a vörös, a zöld, a kék és a Van Dyck-barna. Ez volt jellemző munkáira akkor is, amikor a mitológiából és a történelemből merítette témáit, vagy amikor a számára nagyon kedves lovakat, és a különböző állatokat örökítette meg remek képein.

Péli Tamás 1982 elején készítette el a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár részére az angyalföldi Dagály utcában fölállított – Juliánus barátot, Kőrösi

Édesanyjával és Kovács József Hontalannal – Budapest, 1984.

Csoma Sándort és Apáczai Csere Jánost ábrázoló – 12 négyzetméteres triptichonját.

A tiszadobi gyermekváros számára festette meg, a nagyközönség számára az 1993. szeptember 24-én átadott 45 négyzetméteres Születés című pannót.

Ez a műve, a cigányság mitológiájának, európai történelmének és eleven kultúrájának dokumentum erejű összefoglalása. Nagy távlatú munkájának középpontjában a cigány nép eredetmondabeli ősanja, Káli Istenasszony látható, aki a jövő fényének magasába emeli föl elsőszülött fiát, az Embert.

Péli Tamás 1994. november 22-én halt meg Budapesten. Munkácsy Mi-

hály és Csontváry Kosztka Tivadar közelében helyezték el hamvait örök nyugalomra a Kerepesi úti Temetőben.

Látomás és realitás 1980

Péli Tamásnak, a most József Attila-korú Mesternek a nevét és néhány alkotását 1968 nyarán ismertem meg a filmhíradóból. Szülővárosom Fekete Síkján tűnődtem életemről, az életünk-ről: miért nincsenek cigány származású írók, költők és képzőművészek? Az akkor valóban fiatal festőművész elkötelezettségével és kihívó bizonságával hatott rám ellenállhatatlan erővel.

A Művel való találkozásom két esztendővel később, a Magyar Ifjúságban megjelent interjú jóvoltából történt. A szöveg mellett két festményének reprodukciója látható: a több alakos Allegória és a Cigány-krisztus. Az utóbbi életnagyságú táblakép. Az álló, szakállas férfi haját és leplét kétezer év történelme borzolja föl és mozdítja el megszokott nyugalmi állapotából. A mexikói falfestők lenyűgöző monumentálisaira emlékeztető mozdulat kifordított a sarkaimból.

Képei közül a közepes méretű Fürdőzők 1965-ben Budapesten, a kis méretű Rabbi 1980 nyarán Vence-ban készült. Közöttük tizenöt édenien termékeny év.

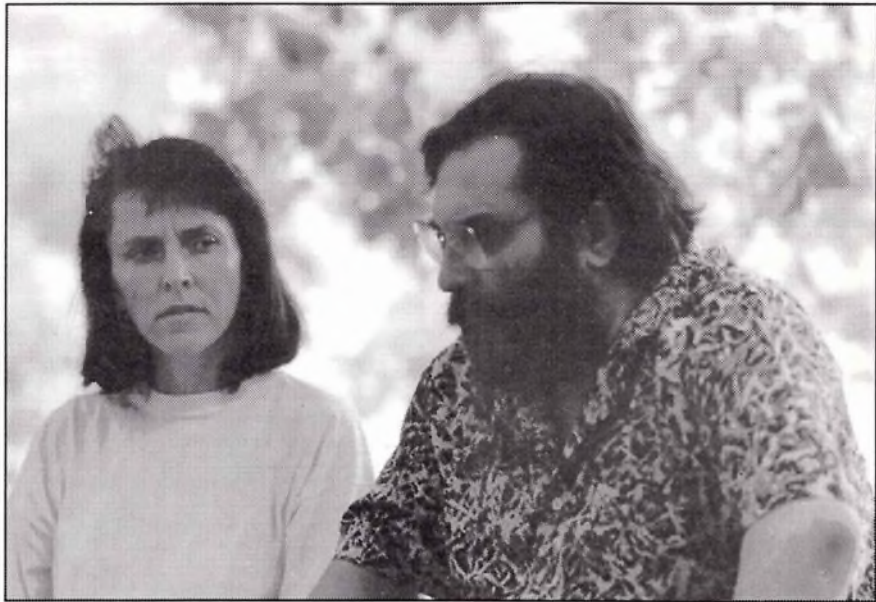
Különleges tehetségével és a Központi Bizottság segítségével holland ösztöndíjasként kijutott Amszterdamba, ahol 1969-től 1973-ig elvégezte a Képzőművészeti Akadémiát.

Budapest, 1980.

Péli Tamással személyesen először 1975-ben találkoztam. Testközelből szemlélhettem munkáit, feszületen fürkésztem a Titkot a marquezi szélfűvásban. Ekkor készült el a Fészek Klubban és az aszódi Petőfi Múzeumban kiállított harminckét alakos nagy méretű, bibliai és történelmi tárgyú festménye: a Kiűzetés. A következő évben ott állhattam a mágikus triptichon, A varázsló meséi című alkotása előtt. Csontváry Kosztka Tivadar Magányos, és Nagy László kisebesedett cédrusát hallottam megbabonázva suhogni. Az elkövetkező években születésük pillanatától szembe-sülhettem műveivel. Az ősi foglalkozást földidéző Teknővájóval, az egzotikus asszonyokat lovagoltató Kentaurokkal és a Férfi nyakát elroppantó koronás kígyóval. Rendkívülien határozott és műves arcképsorozata leplezte szellemi rokonait: Leonardóval, Shakespeare-rel, Juliánus baráttal, Villonnal és Balázs Jánossal paroláz-tam egy szűk Lenin körúti lakásban.

Festészetének főbb motívumait a cigány mitológiai és cigány meseelemek mellett a Lorca-i finomság és a Hamlet-i viaskodás alkotják. Az előző aranyporral fűjja be női képmásait és ingerlően gyönyörű asszonyalakjait, az utóbbi a Bohóc-ciklus néhány darabját

Dr. Koszticsné Gyurkó Andreával – Orfű, 1994 augusztusa

és a Harmadik világ című sorozatot súríti az egyén, illetve a közösség drámájává. Jelentős szerepe van munkásságában a nagy flamand mesterekre emlékeztető állatszeretetének. Különösen a lovakat kedveli, s ez a motívum az ő festészetében mindig a béklyótlan akaratot, a szabadságot jelképezi.

Látomás és realitás, mítosz és tudatosság. Gabriel Garcia Marquez-i látás-

mód és monumentalitás, foglalhatnók össze Péli Tamás jellegzetes alkotói módszereit. Péli Tamást a gondolatosság rokonítja a nagy kolumbiai íróval, mindketten belülről láttatva emelik föl alakjaikat természetes fényben, hogy tisztán látszódjék az ember-igazi arca.

(Folytatjuk)

Kovács József Hontalan

Kathy Horváth Lajossal és Kovács József Hontalannal – Orfűn, 1994. augusztisában

„...PEDIG TÁPIÓSZELEI LAKOS VAGYOK!”

„Itt egy kis házat csináltak a minap, s a városi főmérnök úrnak ki kellett jönnie, hogy a lakhatási engedélyt megadja. Hát, kérem, mikor bejött a Péróba, az orra elé tartotta a zsebkendőjét, és azt mondta: „Csak ebbe az átkozott Péróba ne kellene soha kijönni...” Így, kérem, ... ezt mondta.. Ahelyett, hogy hívás nélkül kijönné néha, vagy a főorvos úr, és ha hazamegy a városházára, azt mondaná a főbíró úrnak, hogy: „Barátom, abban a Péróban tarthatatlanok az állapotok, segítsünk rajtuk valahogy ...” Ez illene egy olyan tanult úri emberhez, nem az, hogy a zsebkendőt az orra elé tartsa, és azt mondja, hogy: „Csak ebbe az átkozott Péróba ne kellene soha bejönni.”

E részlet Móricz Zsigmondnak 1932-ben – a Nyugatban – megjelent A mai cigánykérdés című cikkéből való. E sorok is példázzák azt, miként viszonyultak az akkori közigazgatás vezetői a cigánykérdéshez.

És persze nem véletlenül választottam írásom bevezetőjeként sem.

– Bódi Zsigmondné vagyok. Februárban volt itt egy falugyűlés, ahol az anyósom elmondta a problémánkat. Nézzé, beázunk, lassan ráncszakad a plafon – mondja a fiatalasszony, akitől a panaszos levelet kaptuk.

– Szóval házat szeretnének! Itt fürdeni nem tudnak az apró gyerekek. Mikor a szülők fürdenek, kiküldik az apró gyerekeket, de ezt nem lehet bírni. Lás-sa, kunyhóban laknak! Nyolcan laknak benne – veszi át a szót az anyós. – Ezt mind elmondtam a falugyűlésen, de semmilyen választ nem kaptam.

– Faanyagot kértünk, hogy legalább a tetőt meg tudjuk csinálni. A kisebbségi önkormányzat meg is ígérte, hogy adnak, csak írjunk be. Beírtunk, és még a mai napig nem kaptunk semmit – panaszkodik Bódi Zsigmondné.

– Volt itt valaki maguknál a települési önkormányzat részéről, hogy megnézzék, hogyan laknak?

– Nem. Én például mondtam nekik, hogy jöjjenek ki, nézzék meg minden cigánynak a körülményét. Azt mondták: Regina, majd, ráér! Hát akkor most dűljön rá ennyi apró gyerekekre a ház?! Itt, ezen a kályhán főz szegény, akkor jön az egész füst vissza a kunyhóba – mutat az egyetlen helyiségben lévő vaskályhára az anyós. – És akkor ennyi itt egyben fekszik, hát nem lehet eztet!

A pár négyzetméteres helyiségben mindössze három ágy, és egy kályha. Az ágyakon vakítóan fehér a takaró. A mennyezeten jókora folt.

– Milyen munkalehetőség van itt Tápiószelén? – kérdezem az anyóst.

– Semmilyen.

– Miből élnek az emberek?

– Semmiből. Családi pótlékból. Meg amit elmennek így maszekolni az emberek, oszt keresnek egy kis pénzt. A fiam most is maszekolni van.

– Arról tudnak, hogy lenne a faluban szükséglakás?

– Én tudok – mondja az anyós. – És az üres is. De azt mondja a polgármester, hogy azt nem adja ki. Mert cigá-

nyok vagyunk. Itt a cigány tudja, hol le van nézve? A sárga földig. Az Öcsi (a cigány kisebbségi önkormányzat elnöke – A szerk.) azt mondta, hogy ebben a kunyhóban lehet lakni. Ó biztos nem lakna benne! Itt csak ez az egy helyiség van. Egy szekrényt nem tud berakni. Semmit a világon! Ez nem élet ebben a házban!

A helyi cigány kisebbségi önkormányzat egyik képviselője

– A magam részéről csak annyit tudok mondani, ha rajtam múlna, én segítenék. Én magam is cigány vagyok. Szeretném őket segíteni, de ez több oldalú. Szeretném, ha minél jobb körülmények között élnének, és normális, emberi körülményeket tudnánk itt, Tápiószelén teremteni.

– Szükséglakás van-e a faluban?

– Februárban volt falugyűlésünk, én felvettem a problémát. Kértem, hogy legyenek szívesek szükséglakásokat

„azt vágta a fejemhez, hogy van intézet, vitessük el a gyerekeinket”

Látja, kunyhóban élnek – mondja Regina néni

biztosítani a helyi kisebbségi önkormányzatnak, mert a rászorultság általánosan a romák között a legnagyobb. De elzárkóztak a kérés elől.

Majoros Tibor, Tápiószele polgármestere

– Levelet kaptam Bódi Zsigmondnétól, aki arra panaszkodott, hogy lakásügyben többször fordult a polgármesteri hivatalhoz is, a cigány kisebbségi önkormányzathoz is, de nem hallgattattott meg a panasza.

– Én annyit tudok – a legutóbbi cigány gyűlésen személyesen jelen voltam, és az anyósa vetette fel –, hogy már igazán adhatnánk a fiáéknak egy lakást. Utána kiderült, hogy legalább 6 gyermekük van, és eléggé embertelen körülmények között élnek. Amikor én felvettem, hogy a szülők mit tesznek annak érdekében, hogy saját sorsukon javítsanak, akkor a válasz az volt – most nem tudom pontosan idézni –, hogy elsősorban a társadalomnak kell

tennie és az önkormányzatnak, hogy a sokgyerekes családok emberibb körülmények között éljenek. A szülői felelősséget teljesen elhárították magukról. Na most tudni kell, hogy mi nagyszámú közhasznú foglalkoztatást végzünk, no most a Bódi család az az igazság, nem igazán azok közé tartozik, aki szívesen eljönne dolgozni.

– Van-e a faluban szükség lakás?

– Nincs. Tudni kell, hogy önmagában a lakástörvény is és az ezzel kapcsolatos önkormányzati rendelet is le szabályozza az esetlegesen felszabaduló önkormányzati bérlakások kiutalásának a lehetőségét. Itt a jegyző kezeli ezt a részt, huszonegynéhányan szerepelnek, ha jól tudom, a nyilvántartásban, akik lakást szeretnének, és van közöttük olyan is, aki már 15 éve várja, hogy előbb-utóbb lakáshoz jusson. Mi vidék vagyunk, tehát nem úgy van, mint a városban, hogy voltak lakásépítések és 5 vagy 10 éven belül valaki lakást kapott. Nálunk kiszuperált kúria-épületek egy-két szobája lett annak idején kiosztva, és azok vannak önkormányzati bérlakásként nyilvántartva.

– Mit tudnának tenni abban az esetben, ha – remélem nem fog erre sor kerülni –, az igencsak instabil kunyhó összedől? Valahová csak el kellene a családot költöztetni!?

– Azt tudnánk csinálni, de ez ellen azonnal tiltakoznának, mert a gyerekekhez ragaszkodnak. Na most, amikor ilyesmi bekövetkezik, vagy hasonló szituáció van, én azt mondom, hogy semmi gond, a gyermekek elhelyezkedéséről azonnal gondoskodunk, azonnal intézkedem az állami gondozásba-

helyezésről, akkor aztán az ég leszakad, hogy hozzá ne nyúljunk az ők gyerekeihez... Én azt hiszem, hogy adott szituációban a mi kötelességünk, hogy a gyermekek biztonságos elhelyezéséről gondoskodjunk.

– A szavaiból azt veszem ki, hogy Bódi Zsigmondnénak nincs is reménye arra, hogy kikerüljön abból a pár négyzetméter szenes fészkerből.

– Hát nem tudom, hogy milyen reménye van, én azt tudom mondani, hogy önkormányzati támogatással vagy legalábbis olyan jellegű támogatással, hogy adjunk neki egy önkormányzati bérlakást, ilyen formában biztos, hogy nincsen lehetősége. A semmiből nem lehet adni, csak semmit!

– Polgármester úr! Hallott-e az OCKÖ lakásépítési programjáról?

– Kókény Kálmánnal találkoztam ezen a bizonyos gyűlésen. Ő ott előadta az előadnivalókat, mondjuk az ott jelenlévő eléggé alacsony műveltségű ember hajlamos volt egyoldalúan és készpénznek venni a Kókény úr által elmondottakat.

– Ön volt már kint a Dankó utcán?

– Igen.

Kókény Kálmán: A szociális lakásépítéssel kapcsolatosan a pest megyei iroda kiküldött egy kérdőívet. Sajnos, még semmilyen válasz nem érkezett be, holott azt mondtuk, hogy minél hamarabb szíveskedjenek ezeket a kérdőíveket visszajuttatni. Kértük, hogy azokat a cigány családokat keressék fel, ahol tudnánk segíteni. A mai napig egy kérdőív sem érkezett vissza, de még válaszlévlél sem.

Tápiószele Dankó utcájában apró „házak” sorakoznak. Van egy kút is az utcában, meg földút, és a nagy melegben még elviselhetlenebb a por. Meg az itt lakók magukra hagyatottsága.

Lapzárta után érkezett Bódi Zsigmondné újabb levele.

Esett az eső és nagyon bedztunk. Kint álltunk az esőn, mert féltünk, hogy ránk szakad a plafon. Besiettem a polgármesteri hivatalba, és azt vágták a fejemhez, hogy van intézet, vites-sük el a gyerekeinket. Utgy tet-tek, mintha nem is ismernének, pedig tápiószeleli lakos vagyok.

Paksi Éva

„Én is jelen voltam a falugyűlésen. Polgármester úr akkor nagyon szépen kitért a válasz elől. A helyi kisebbségi önkormányzat elnöke is megmagyarázta, hogy nem kell annyi gyerek. Én elmondtam, hogy mindenkinek élnie kell, és teret, lehetőséget kellene adni, hogy próbáljanak jobb, emberibb körülmények között élni. A polgármester úr olyan ígéretet tett, hogy megpróbál majd valamit segíteni. Ezek szerint, semmi nem történt – mondja Kókény Kálmán az OCKÖ képviselője.

ISKOLAPALOTA A VÁROS SZÍVÉBEN

BÉKÉSEN SZERETETRŐL SZÓL AZ ÉNEK

„Csak azt lehet feltárni előtted, ami félálomban már amúgy is ott szunnyad a tudatod derengésében. A tanító, aki követői között lépdél, nem annyira bölcsességét, mint inkább hitét és szeretetét adja. Ha valóban bölcs, nem hívogat, hogy lépj be az ő bölcsességének hajlékába, hanem saját elméd küszöbéhez vezet el.”

Kívülről egy palotának látszik ez az általános iskola.

Belülről úgyszintén. A mennyezet fagerendák hálójá, a folyosón megannyi rejtekhelyként kis, nyitott beugrók, öröme a pihenni vágyó diáknak. Függőfolyosók, átjárók, fakorláttal díszített összekötőhidak, mintha valamiféle elvarázsolt kastély fogadná látogatóit. És mindenütt szobanövények, virágok, szinte dzsungelt idézve a gyönyörködni vágyó elé. Az előtérben kuncogó lányok tűnnek el egy beugróban, hogy pillanatok múltán egy emeleti pihenő nyitott ablakából figyeljék a kíváncsiskodó vendéget.

Táskáját markoló kamaszfiú kigyózik le a csigalépcsőn, s szalad át a főépület csarnokán. Ütközéses balesettől nem kell tartania, van hely bőven. A hatalmas tér, a tágas előcsarnok, a világos tantermek talán még a közoktatás rémségeit is feledtetni tudják az itt tanuló diákokkal, de talán még a tanárokkal is. Csak Dávid Mátyás igazgató jegyez meg félhangosan fűtési-világítási számlákról szóló tömondatokat, de aztán ő is büszkén mutatja a további látnivalókat. Az pedig akad éppen, nem is kevés.

– Eredetileg Nevelési Központnak épült ez a komplexum, de még idejekorán rájöttek, a csillagászati összegekre rúgó költségek ezt nem teszik lehetővé. Ezért, 1984-ben csak az iskolai részt kezdtük el építeni, húsz tantermesre tervezve a kiadásokat. Előadóterem, szaktantermek, szertárak, csoportso-

bák, majd folytatódott az ebédlővel, amely 1200 adagos konyhát jelent. Az emelet az irodáké, a nevelői szoba, a gazdasági ügyintézők helyiségei, valamint az azóta ideköltözött kábeltévé irodái találhatók odafenn. Ott kapott helyet a Nevelési Tanácsadó is. Ezek után épült fel a színházterem, melyet

nemcsak mi használunk iskolai rendezvényekre, de gyakorta kölcsön adjuk más célra is. Óriási befogadóképessége lehetővé teszi önálló színjátszó bemutatók megtartását is. A sportolást a tornaterem és az udvari pálya teszi lehetővé. Az emeleten nyitott folyosók vannak, ami nemcsak a folyamatos közlekedést teszi lehetővé, de meglehetősen szép is. A ballagásokat itt tartjuk, igen színpompás módon, hangulatot adva az ünnepnek. Összegezve, épület és tantárgygondjaink nincsenek, mindössze felújításra, eszközbeszerzésre és további bővítésre nem telik. De ezzel, gondolom, ma minden iskola így van.

– Szeretik-e az idejáró gyerekek ezt az iskolát? Mi a tapasztalat, jön-e ide kisebbik testvér, vagy rokon gyerekek?

– Ezt talán tőlük kellene megkérdezni – válaszolja nevetve Dávid Mátyás –, de azért az bizonyos, nem csak a kisebbik testvér jön ide tanulni, de nem egyszer előfordult, hogy a szülőket is tanítottuk már, és úgy hozták ide csemetéjüket. Természetesen Békésen a két másik általános iskola is büszkélkedhet hasonló élményekkel, de nálunk talán rendszeresebb ez a gyakorlat. A régi iskola az udvaron található épület-sorban volt, de sok más, a városban lévő kis épületben is tanítottunk. Nem volt jó ez a szétszórtság. Amikor megépült ez az új – akkor minden igényünket kielégítő iskola – az udvari tantermekbe költöztek az alsósok, ami nagymértékben megkönnyítette munkánkat. Megszűnt a vándorlás, a gyerekek jobban magukénak érezték az iskolát. Ahogy szaladgálnak az udvaron, kiülnek a pihenőparkba tanulni, énekelni, verset gyakorolni, abból gondolom, jól érzik itt magukat. Megpróbálunk közösen otthon teremteni mindanyuknak, ezért is van mindenütt virág, szobanövény, falakat díszítő kép.

– Mitől más ez az iskola? Mitől több ez a cigány gyerekek számára?

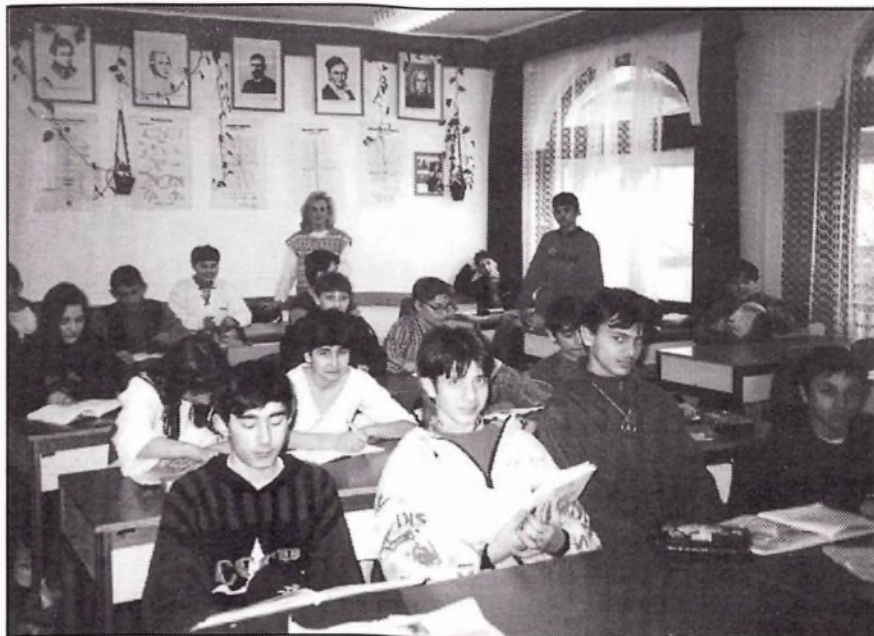
– Megváltozott az összetétel, és ezzel együtt változtak a feladataink is. Régebben tíz százalék körüli volt a cigány gyerekek aránya, ami napjainkra harminc-negyven százalékra módosult. Jelenleg 194 tanulónk van, közöttük is néhány túlkoros, akikkel másként kell bánni. A lehetőségeink korlátozottak,

és ez rányomja bélyegét az egész rendszerre. A kezdetekkor kialakított kémiai és fizikai labor, a számítógépes szaktanterem, az ének-zene termek mind azt a célt szolgálják, hogy könnyebb és élménydúsabb legyen a tanulás a gyerekek számára. Sajnos, a pénzünk egyre kevesebb, felújításra, újabb eszközök beszerzésére szinte semmi sem jut. Pályázatokon pedig alig nyerünk, hiszen szinte valamennyi iskola csak ebben bízhat, az elosztható összeg meg egyre kevesebb. Számítógépeink olyan elavultak, hogy csak a jószándék tartja meg mindegyiket. A laborok is megkövetelnének egy jelentős felújítást, s jó lenne anyagilag, eszközökkel is továbbfejleszteni az ének-zene oktatást. Az elmúlt évben az országos opera vetélkedő versenyt, melynek döntője a Magyar Rádióban zajlott, mi nyertük meg. Mégsem tudjuk megfelelő módon fejleszteni ezt a területet.

– Ha az anyagi lehetőségek ilyen korlátokat szabnak, van-e kiút?

– Elsősorban a szakmai munkánkkal, a felzárkóztatással, a tehetséggondozással tudunk eredményeket elérni. Valamennyi évfolyamon ének-zene tagozat található, délután pedig énekkar és egyéni felkészülés teszi hatékonyabbá a képzést. Technika tantárgy keretében hármas tagozódást szerveztünk meg. Egyenlő óraszámban, egy blokkban tanulják a gyerekek a számítástechnikát, a háztartási ismereteket és a hagyományos technikai részt. Külön szaktantermünk van, ahol a csecsemőápolást, varrást, sütés-főzést tanulhatják a lányok. Tantárgyi versenyekre benevezünk, segítjük az egyéni felkészülést, komoly hagyományai vannak a felzárkóztatásnak. Ennek ellenére jelenleg

nem valami biztató a helyzet, további szigorításoknak lehetünk tanúi, és ez nagymértékben korlátozza elképzeléseink valóra váltását.

– Van-e speciális, a cigány gyerekek felzárkóztatását, tehetséggondozását elősegítő programjuk? Van-e mód csoportbontásra, kis létszámú osztályok működtetésére.

– Az önkormányzat – akárcsak a többi –, nálunk is csökkentette a pénzügyi lehetőségeket. A beszükölt források pedig nem teszik lehetővé az eddig működtetett csoportbontásokat. A nehezen kezelhető, túlkoros gyerekek eddig ifjúsági tagozatra jártak. Mostanra már nem indíthattunk 5. és 6. osztályokat ilyen céllal. Ennek azonban már most látjuk a következményeit. A végzős lányok tavasszal már elmaradoznak, nem fejezik be az iskolát, és a fiúkkal is

gond van. Igaz, később visszajönnek, amikor kiderül, hogy a jogosítványhoz szükséges a nyolc általános, de sok a lemorzsolódó. A szülők pedig egyre inkább nem segítenek. Régebben, mikor még volt munkájuk, gyakran jöttek szülői értekezletre, érdeklődni a gyerek iránt. Most azonban már felhívásra, értesítésre sem. A gyerek pedig, otthoni példát látva, maga is a könnyebbik végét fogja meg a dolognak. Ha nem tudunk ezen változtatni, ha nem készülünk fel erre időben – és itt nem csak a mi iskolánkat értem –, akkor a következmények igen súlyosak lesznek. A NAT 9. és 10. osztállyal tervez, de hogyan fogják azt elvégezni azok, akik még a hetedik, nyolcadikra is képtelenek. Általános elszegényedésnek vagyunk tanúi, s ez rányomja bélyegét az oktatásra, a továbbtanulásra, a pályaválasztásra. Ebben a helyzetben nem sok eszköz van az iskola kezében.

Az ének-zene szaktanteremben ünnepségre készülődő énekkarosok gyakorolnak. Felsőtagozatos lányok, zongorakísérettel Garibaldiról énekelnek. És Kossuth Lajosról. Aki azt üzen. Ha még egyszer azt üzeni... Vajon kinek kell még üzeni, és hányszor, hogy ez a helyzet megváltozzon. Egy ragyogó palota, a tanulóifjúság második otthona. Csodálatos környezet, de térképre, videóra, falitáblára már nincs pénz. A kémia labor, a fizika szertár már nem kap utánpótlást, a számítógépek ósdi televíziós készülékekhez csatlakoznak. Ez van. De azért az iskola még gyönyörű. A pedagógusok pedig rendületlenül reménykednek. Az utat mutatják, amelyre a gyerek maga tér rá. Úgy legyen!

Cs. B.

Az áldozatokra emlékezünk

Tisztelt Emlékező Barátaim!

Az évfordulókat nem szeretni, hanem elviselni kell. Különösen akkor, ha azokhoz drámák tapadnak. Valamiért mégis igen fontosak. Azért, mert illik emlékezni rájuk. Vannak akik ezt szívből, fájdalomból teszik, hiszen elvesztett őseikre, hozzátartozóikra emlékeznek, a hatalom meg hivatalból, mert ha nem tenné, megszólná a világ. Így aztán összefonódva hivatalos kegyeleti ünnepé degradálódik az emlékezés. Ettől félek, mert úgy vélem, hogy amíg az öröm megosztható, s igazán csak mással, másokkal együtt nemesül boldog pillanattá, a fájdalmat elviselni, valaki elvesztését megélni, újraélni csak egyedül képes igazán az ember.

Barátaim!

A zsidóság mellett a cigányság elpusztítását megtervező náci ideológia mégis arra kényszeríti az emberiséget, az egyént, a társadalmat, hogy a Holocaustra kollektívan emlékezzék, és erre lelkiismeretem szerint készülni kellett. Ezt sugallta énem is, megaláztatásom is, a cigányságot ért dráma, amely csaknem saját életemben is bekövetkezett, de sikerült megszökni gyermekfejjel a deportálás elől. Lehet-e csodálkozni, hogy tudati életemben hordoztam a tervet, s megálmodtam, milyen legyen a Cigány Áldozatok Emlékműve? Ezt az álmomat osztottam meg a Kuratóriummal, **dr. Vincze Istvánnal**, a megye főépítész művész-szel. Együtt választottuk ki ezt az élet-követ, amely 3 éve, mint jelkép áll vörös műmárvány fölött, hirdelve a cigányság viharos életét, oldalában a cigánykerék, előtte kovácsoltvas amfóra, s a felirat immár két nyelven, magyarul és cigányul: „Anda le mudarde, romengo szeroipe” – „Gondolataink a cigány áldozatokra szállnak”. Ezeket a fájdalmakat, örök sebeket feltépő gondolatokat hirdeti Magyarország jelenleg egyetlen kő emlékműve, amely a gázkamrákban füstté vált őseinknek és a gulagokban elpusztított testvéreinknek állít emléket.

Örök sebeket említek. Igen, mert az idők végtelenségéig figyelmeztetnek a Gonoszra, az emberiség, s benne a zsidóság és a cigányság ellen a sátáni ideológiák alapján megtervezett és torzó drámákra. Olyan bélyegre, amely ott éktelenkedik az emberiség homlo-

kán, és felkiáltójelként figyelmeztetnek ma is arra, hogy ami 51 évvel ezelőtt megtörtént, megisméltódhat, ha nem mossuk tisztára lelkiismeretünket, ha szemet hunyunk a napjainkban is felfel villanó nácizmus szellemének újjáéledése felett, ha csupán legyintünk, ha sírokat gyaláznak, cigányokat vernek, hogy nincs itt semmi veszély, csak éppen a lelkekben él a félelem, s remegnek a szívek, ha a karlendítőket meglátják valamelyik ünnepségünkön feltűnni úgy, hogy jogi segédlettel még fel is mentik az új nácizmus vezéreit!

Emlékező Barátaim!

Elpusztítottak, gázkamrákba, gulagokba zártak, a málenkij robotra elhurcoltak egyaránt igazságtételért kiáltanak. A Holocaust 51 évvel ezelőtt elkövetett borzalmaira emlékezve nem, vagy alig esik szó mind a mai napig a cigány áldozatok tízezreiről. Illik is, tisztesség is, de főleg az igazság követeli, hogy az elpusztított romákról is szóljunk, akik füstté váltak, jeltelen sírokban nyugszanak, akiknek a feje fölött nincs sírkereszt, és sem átkot, sem imát nem mormol értük senki.

Három esztendővel ezelőtt, 1993. április 27-én az emlékezők sokaságának részvétele mellett került sor a Cigány Áldozatok Emlékművének felavatására. **Dr. Várady József** a Debrecen-Nyíregyházi Püspökség püspöki helynöke, pápai prelátus áldotta meg és szentelte föl, izraelita, görög katolikus,

református, evangélikus és más felekezetű egyházi méltóságok ökumenikus istentisztelettel, imával, bibliai felolvasásokkal rótták le kegyeletüket.

Tisztelt Emlékező Barátaim!

Szívünkben megbékélés, gondolatainkban kegyeletes emlékezés. A három évvel ezelőtti április 27-én, verőfényes tavaszi délelőtt megfogadtuk: amíg cigányok és zsidók élnek e haza tájain, esztendőről esztendőre – április 27-én – együtt elzarándokolunk ide a nyíregyházi Északi Temető Cigány Áldozatainak Emlékművéhez, hogy lerójuk kegyeletünket halottaink, a Holocaust cigány és zsidó áldozatai előtt. Ezért jöttünk. Átkozni és fejet hajtani.

Tisztelt Emlékező Barátaim!

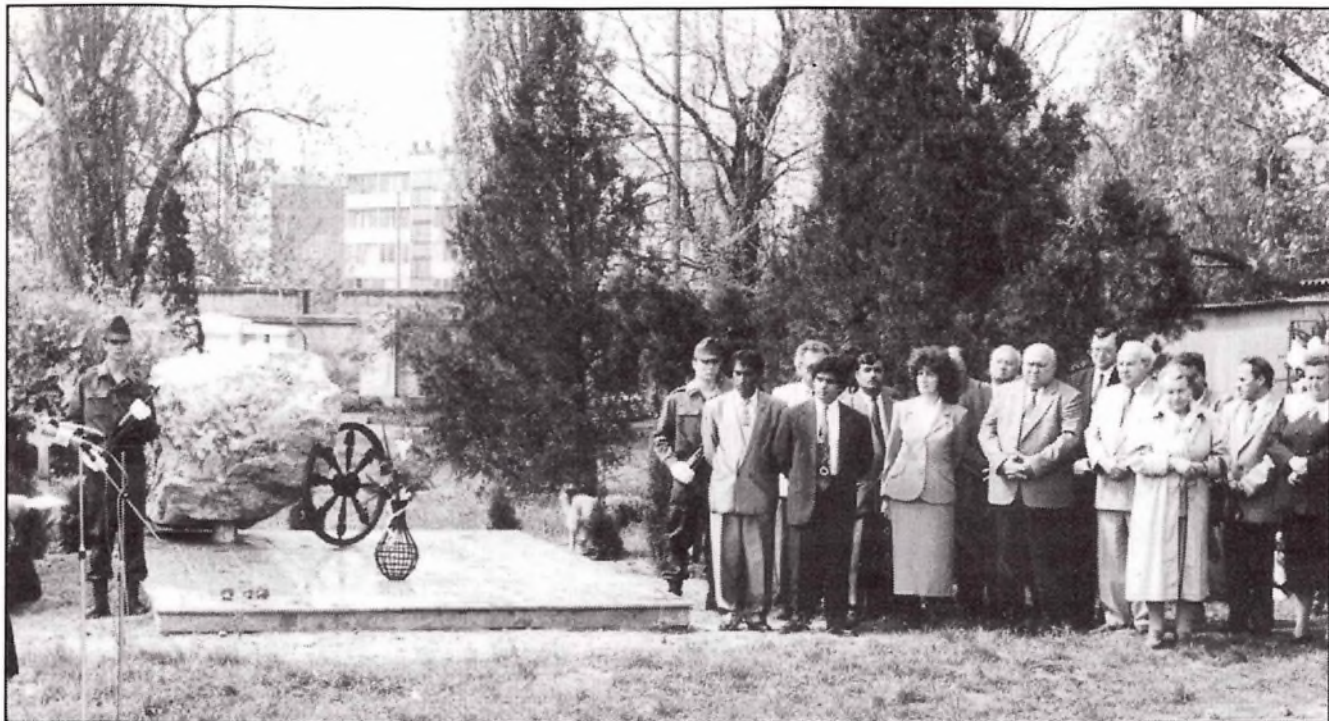
1993. áprilisában Holocaust múzeumot avattak az óceán túlsó partján. Holocaust, bibliai égő áldozatot jelent, de számunkra marhavagonokat, városzéli tömegsírokat, gázkamrát és krematóriumot, sok millió ember tudatos lemészárlását jelenti.

Ez az emlékmű, mely előtt állunk, emléket állít a vályogvetőnek, teknőkészítőnek, a muzsikusnak, annak a cigány embernek, aki Birkenauban az „E” láger lakója volt, s gondolatai, érzései testével együtt váltak füstté Lengyelország egén.

Idézem erről a szemtanút:

A szokásos szelektáláson átesve a cigányokat levetkőztették, autóra dobálták és bevitték a gázkamrába. Egy 50 m²-es helyiségben 400 embert zsúfoltak össze. A fürdő feliratú helyiségbe ciánt eresztettek be, mely mintegy 5 perc alatt végzett a szerencsétlenekkel.

Ezután a hullákat folyamatosan dobálták az égő kemencébe. Az égetés három órán át tartott, s az első 24 óra alatt 2200 cigányt gázosítottak és hamvasztottak el. Nézem az emlékművet, és az elpusztult tízezrekre gondolok, akik tudták, mit jelent Ábrahám szövetsége, Izsák felfüggesztett feláldozása, a Kánaán meghódítása, zarándoklás a jeruzsálemi szentélyhez, a sinai ki nyilatkozás. Ézsaiás és Jeremiás kemény és szép beszédei, a talmudi legendák, viták, csodák és tragédiák, próféták és királyok. S minden történetben voltak áldozatok és túlélők.

Nézem az emlékművet, és megjelennek előttem: '48, az első világháború, a Don-kanyar megfagyott katonái és a gázkamrába menetelők. Nézem és emlékezem. Emlékezem Auschwitz hideg, metsző szelére, a hét tonna levágott hajra, emlékezem a fehér és vörös terrorra, Wallenbergre, Dunába lövésre, szőnyegbombázásra, fagyhalálra, a Gulag rémségeire, Recskre, és a 301-es parcellára.

Száraz György a chilei terror kapcsán azt írta, hogy nem tudja elképzelni, mekkora sírgödör kell 30 ezer embernek. Harmincezer arctalan halott felfoghatatlan, irreális, de ha balesetet látunk, az aszfalton csorgó vér, a látvány napokig kísért. Ez realitás.

A technika szobánkba hozta a világot és agyunkba véste, milyen a napalm égése, milyen a sok száz temetetlen hulla és szétlőtt fejű moldván, szerb, horváth, bosnyák stb.

És kérdezzük: miért szaggatta szét a repesz a horváth katonát, miért lőtték szét az ősi Raguzát, miért kell **Sütő Andrásnak** félszeggel írni remekműveket.

Rádöbbennek-e végre, hogy az örményeknek ugyanolyan színű a vére, mint az azerieknek, és hogy a román, szerb, orosz, cigány vagy magyar anyának egyformák a könnyei?

Hol volt az ezer éves kultúra, a tolerancia, a megértés, a másság elfogadása, a közös gondolkodás.

Valamennyiünknek köze van hozzá: a túlélőknek, a szemtanúknak, a később születetteknek és az ezután születendőknek, mert ami akkor történt, immár csakugyan magyar történelem.

Mert ebben az országban minden volt. Volt Dunapataj, volt Siófok, volt Margit körút. Sopronkőhida és Fő utca, és voltak Kozma utcai jeltelen sírok. Volt itt Duna-parti sortűz lemeztelenített nőkre és gyermekekre, volt Parlament előtti sortűz békés tüntetőkre, volt mosonmagyaróvári sortűz kétségsébeesetten felbolydult lakosokra, volt sortűz a Köztársaság téri párház feltartott kezű katonáira.

Itt mindenféle emlékü ember van, vagy azok gyermekei és unokái. Itt az ötvenen felüli emberek szinte mind egyikének vannak görcsberándító emlékei – hol innen, hol onnan. Itt az a nagy kérdés, hogy ezek a szenvedélyek felkorbácsolását jelentik-e Európa olyan régiójában, ahol körülöttünk tegnap még lángolt a határ.

Akarjuk-e és van-e lehetőségünk megszakítani az újraödlő bosszú és gyűlöletláncot. Mert itt kétségbe lehet esni vagy elszomorodni. De tenni is lehet, hogy ne legyenek erőtlene a szavaink, hogy egyszer úgy emlékezzünk mártírokról, hősökről, megkínzottokról és megfagyottokról, gázba küldött zsidókról és cigányokról, megfagyott és elesett katonákról, hogy körülöttünk nem robban a bombák, nincs vér, könny és otthonaiból elűzöttek, hogy csend van és béke, megértés és szeretet.

Reménykedjünk!

Hogyan beszéljünk hát az 1994-es évről?

Sebeket tépő szenvedéllyel vagy óvatos tapintattal. Literátusi pátozzsal vagy tárgyilagos mondatokban. Kortársi iszonyattal, a túlélő alázatával, az akaratlan cinkos büntudattal vagy a véletlen hűvös nyugalomával. Hisz valamennyiünknek köze volt hozzá. A nézőknek, mert nézők voltak, a hőhéroknak, mert hőhéroknak, az áldozatoknak, mert áldozatok voltak.

GYERMEKEINK NAPJÁRA

„Minden ember egyszeri
és megismételhetetlen.
Ha úgy tetszik, ez a legfőbb
értéke, hisz minden egyes
ember személyisége hozzáad
valamit az Ember fogalmához.

Valamit, ami csak ő,
ami nélkül az Ember fogalma
szegényebb volna.

Aki ezt felismeri,
az nem csupán elfogadja,
természetesnek veszi
a másságot, hanem azt is
tudja, hogy befogadásával,
értékeinek magába építésével
ő lesz gazdagabb.

Más szóval: csodálatosabb.

Márpedig – tudjuk –

az embernél nincs semmi
csodálatosabb!”

„MIÉRT LOPSZ, ZOLIKA?”

Tóth Pál (MSZP): Köszönöm a szót, elnök úr. Tisztelt Ház! Kedves Képviselőtársaim! Az ember bizonyos helyzetekben nem bújhat ki a bőréből. Most ugyan képviselőként beszélek, de hosszú éveig foglalkoztam olyan dolgokkal, mint a szegénység, cigányság és nyomortelepek világa. Ennél fogva – noha nem tudományos kiselőadást akarok tartani – politikától mentesen néhány szóban rövid summázatot szeretném adni annak, hogy tapasztalataim szerint a kilencvenes évek derekán hogyan néz ki a magyarországi roma társadalom és hogyan jutott ide.

Azzal a megállapítással kezdeném, amely gyakorlatilag majdnem minden felszólalásban benne volt: a magyarországi cigányság egzisztenciális értelemben vett összeomlásával. Ez a tragédia – mert nem tudom másnak nevezni – viharos gyorsasággal zajlott le gyakorlatilag 90-től 92-ig, s ennek a folyamatnak a következményeit ma még igazából fel sem lehet mérni. Arról, hogy milyen következményei voltak, tárgyszerűen néhány szót mondanék, ha megengedik képviselőtársaim.

Az első az, amit egy közkeletű kifejezéssel zsugorított foglalkozásnak neveznek, tehát a krónikus alulfoglalkoztatottság és a tömeges munkanélküliség cigányságot sújtó problémája. Mindenféle számok elhangzottak a munkanélküliség mértékére vonatkozóan. Ha tárgyszerűek maradunk, akkor ezzel kapcsolatban a következő mondható. Először is az, hogy a munkanélküliség mértékét általában nem könnyű megállapítani, és különösképpen nehéz egzakt és megbízható becsléseket vagy számokat mondani a romákra vonatkozóan. Ez egyrészt a hivatalos statisztikák hiányából fakad, másrészt egyéb körülményekből. Különösképpen nehéz és elég furcsa számok jönnek ki akkor, ha mondjuk azok a szociológusok, akik az empirikus vizsgálatok során a kilencvenes évek első felében foglalkoztak a dologgal, például az ILO igen szigorú kritériumait is latba vetették volna.

Amit én elfogadok és amit én többé-kevésbé a reális helyzethez közel állónak érzek, az a következő. Jelenleg minden általam ismert mértékadó kutató és szakember szerint a cigányság körében a munkanélküliek aránya durván 50 százalék körül van. Harminchárom százalékra tehető azoknak a cigány férfiaknak, kisebb részben nőknek az aránya, akiknek sikerült benmaradni az el-

ső gazdaságban vagy a legális gazdaságban. Végül van egy hányad ezen felül, amelyiket azért nem tekintenek munkanélkülinek a szakemberek, mert korábban sem voltak állásban, különböző okok miatt nem dolgoztak. De nem is az egyének sorsa az érdekes, most teljesen mindegy, hogy 50 vagy 70 százalék, egy 50 százalékos munkanélküliségi ráta olyan arány, amely példátlan, s amely csak igen szűk körben, a cigányság körében jellemző ebben az országban.

A második dolog – még mindig ennél a problémakörnél maradva –, amire felhívnám a figyelmet, hogy ez a munkanélküliségi ráta, függetlenül attól, hogy milyen arányokat fogadunk el, azzal a következménnyel jár, kedves képviselőtársaim, hogy a cigány családok több mint felében 93-ban már egyetlen kereső sem volt. Márpedig – és azt gondolom, ez egy elég közkeletű vélekedés – azokban a családokban, ahol egyetlen bér jellegű vagy piaci jellegű jövedelem sincs, ott az egzisztenciális koordináták elvesznek, és nagy az esélye – még a korábban nem szegény családoknak is arra –, hogy a mély szegénységbe süllyednek vissza. Az viszont nem állja meg a helyét, hogy a cigány családok vagy akármilyen magyar családok túlnyomó többsége egzisztenciális összeomlás következtében ellátások nélkül maradt volna. Az én általam ismert és az általam megbízhatónak tartott információk szerint a magyarországi cigánycsaládoknak durván 7 százaléka az, amely mindenféle jövedelemforrás nélkül kénytelen tengetni életét. Tehát semmiféle tb-vagy szociális ellátásban nem részesül.

A dolognak természetesen van a jövedelmekre is kiható következménye, mármint ennek az egzisztenciális értelemben való tömeges megsemmisülésnek. Ez nevezetesen a jövedelmek problémája. Ha a magyar cigány családok jövedelmi viszonyait nézi az ember és azokat az átlagokat, amelyeket különböző empirikus vizsgálatok feltártak, azt találja, hogy nincsenek olyan minimumok, nincsenek olyan normák, nincsenek olyan szintek, amely alatt ma ebben az országban tízezer számra ne élne emberek.

Ez a dolog egyik oldala. A másik a jövedelmek szerkezete, tehát a háztartási jövedelmek szerkezete, speciálisan a romacsaládok körében. Átlagokról van szó természetesen! 1993-ban tényleg beállt az a helyzet, amikor a ci-

gánycsaládok jövedelemszerkezetében, háztartási jövedelmek szerkezetében két domináns jövedelemforrás volt, és ez tette ki a jövedelmek nagyobbik hányadát. Az egyik a családi pótlék, a másik pedig a munkanélküli ellátások, beleértve a jövedelempótló támogatást is.

Mi következett ebből – mindenneke-lőtt a cigányság számára a valódi életben és konkrétan? 1993-ban a cigányság számára a probléma úgy vetődött fel, kedves képviselőtársaim, hogy mindenképpen pénzhez kell jutni, nem valamikor, hanem azonnal. Tudniillik ezekből a jövedelmekből, ami az első gazdaságból kiesett cigánytömegek számára osztályrészlül jutott, megélni nem lehetett. A kérdés tehát úgy szólt, hogy pénzhez kell jutni, de hogyan. Itt a következő dologról lehet szót ejteni. Némi túlzással azt mondhatnám, kedves képviselőtársaim, hogy amennyiben a cigányság nem talált volna magának megoldást – talált! –, akkor azt mondhatom, hogy rég éhenhaltak volna azok az emberek, akik ennek a nagy kataklizmának az áldozataivá váltak. Elméletileg – hangsúlyozom, elméletileg – a magyarországi cigányság a nagy összeomlást követően négy vagy öt út között választhatott, mármint olyan út között, amely közelebb viszi őket egzisztenciális problémáik megoldásához.

Ezek közül hármat említenék meg, egyrészt az idő rövideje miatt, másrészt a dolog bonyolultsága okán. Az első és kézenfekvő út volt visszakerülni valahogyan minél hamarabb az első gazdaságba, álláshoz, munkához, foglalkozáshoz jutni. Ez az út azonban, úgy tűnik, hogy csak nagyon kevesek számára volt járható. Azért mondom ezt, mert nem igaz az, hogy nem lehetett visszajutni. De nagyon nehezen és nagyon szűk körben! A második út – és úgy gondolom, ez is egy reális út volt – az állami jóléti rendszer, illetve az erre való támaszkodás. Ezzel kapcsolatban azonban az látszik – és ez nagyon hamar kiderült minden érintett számára –, hogy tudniillik ez a jóléti rendszer a maga juttatásaival és elvárásaival alkalmatlan arra, hogy bér nélkül ebből egy egzisztenciát, egy akármilyen alacsony színvonalúra süllyesztett életmódot fenn lehessen tartani.

A harmadik út maradt az egyetlen járható út, ahol pénzhez lehetett jutni, ahol szolgáltatásokat lehetett szerezni, ahol meg lehetett találni azokat a forrás-

sokat, amelyekből az elemi lét feltételeit ez a nép biztosítani tudta, és ez az informális szektor volt Magyarországon éppen úgy, mint a világon mindennütt, ahol a gazdaság válságban van, ahol tömeges a munkanélküliség, és ahol a gazdaság képtelen emberek százazreit vagy millióit integrálni. Azok az emberek, akik a gazdaságból kihulltak tartósan és olykor visszavonhatatlanul, azok az emberek egy idő után szükségképpen informális szektort alkotnak. Következő kérdés az, hogy mi az, hogy informális szektor. Az informális szektor közkeletűen nem a feketegazdaságot jelenti egyszerűen – noha átfedések vannak –, hanem a szegények gazdaságát, kedves képviselőtársaim, azoknak a pénz-, szolgáltatás- és élelemszerzési tevékenységeknek az összességét, amelyek révén az első, a legális gazdaság falain kívül lehet mindezekhez hozzájutni.

Ha most azonban bárki arra következtetne, hogy ebből az oly sokat emlegetett megélhetési bűnözés a domináló, az nagyon téved! Azok a kutatások, amelyeket ismerek, ebben a dologban a következőt tárták fel: igen, a magyar cigány tömegek, az egzisztenciájukat veszített cigányság tízezrei szorultak be az informális szektorba. Itt azonban két olyan tevékenység van, amely semmiképpen sem sorolható a kemény bűnözés vagy a teljesen és abszolút illegális tevékenységek körébe.

Az egyik ilyen tevékenységscsoport, amelyre ma a cigányság – a szerencsésebbje – rákényszerül egzisztenciájának fenntartása és mindennapi életfeltételeinek biztosítása érdekében, az időnyomkás, a vendégmunkás, az alkalmi munkás és – a múltkor erről beszéltem a feketegazdasági vitanapon – a svarcban dolgoztatott cigány emberek – cigány férfiak és nők – tömegei.

A másik szféra, amit – a szociológusok itt zavarban vannak – gyűjtögetés-

nek neveznek. Elképzelné is nehéz, hogy mi mindenből lehet pénzt szerezni ma Magyarországon, ha az ember nagyon meg van szorulva, a feketecseresznyétől kezdve a hörcsikézésen át, igen, a színesfémek gyűjtögetésén, a fagyűjtésen és egyebeken keresztül.

Nem részletezném ezt a dolgot, kedves képviselőtársaim. Valójában az informális szektor, amely egy nagyon csúnya

dolog, a perifériára szorult országok jellegzetessége, és ebben az értelemben itt, Európa közepén elég nehezen elviselhető jelenség – és tömegmértű jelenség. Ennek a dolognak a hasznosélvezői azok, akik előnyt tudnak kovácsolni honfitársaink – cigány honfitársaink és nem cigány honfitársaink – nyomorult sorsából. Azok a maffiafőnökök például és keresztapák, akik különböző hálózatok révén szoros függőségben és abszolút kiszolgáltatottságban tartott emberek tízezreit zsákmányolják ki; azok a lelkiismeretlen emberek, akik éhbérért, minimális bérért, embertelen körülmények között, illegálisan, svarcban dolgoztatnak embereket; azokban a falvakban felbukkanó jelenségek, amelyek például a „tüzes víz”-hitelekben foghatók meg, amikor kocsmárosok a cigánynak csak akkor adnak hitelt, ha piát vesz érte; az uzsorakölcsönök és az uzsorakölcsönrel sáfárkodó, kufárkodó, becstelen és lelkiismeretlen gazemberek – és így tovább... Tévedés azt hinni, hogy ez egy jó egzisztencia – de egzisztencia!

Befejezésképpen nagyon röviden: azoknak az ismereteknek a birtokában kénytelen az ember szembenézni azzal a kérdéssel, hogy vajon a kilencvenes évek derekán a magyarországi roma társadalom hogyan tagolódik. A miniszter úr expozéjában röviden kitért erre néhány mondat erejéig, amikor megemlítette azt, felhívta a figyelmet arra, hogy vélhetően a magyarországi roma társadalom tagolódása, felépítettsége, struktúrája alapvetően más, eltér jellegzetességeiben attól, ami a magyar társadalmat általában ellemzi. Jó lenne tudni, hogy hogyan, mert eltér; azért lenne jó tudni ezt, precízen ismerni, mert minden releváns cigánysegítő program, projekt, akármilyen vagy az állami politika szintjére emelt cigánypolitika csak akkor képes hatékony, ütőképes lenni, ha tudja, hogy ez a társada-

lom belülről hogyan néz ki. Én nem tudom, hogy pillanatnyilag, '96-ban ez hogy néz ki; amit most itt befejezésképpen nagyon röviden elmondanék, az a következő, és '94-ben még érvényesnek látszott.

A régi fogalmainkkal a magyarországi cigány társadalmat nem lehet többé leírni, új fogalmakra van szükség, és ezeket az új fogalmakat ez a nagy összeomlás szülte. Két dimenzió mentén építhető föl, írható le a magyarországi cigány társadalom. Az egyik dimenzió a foglalkoztatás, a másik dimenzió a legalitás. És ha ebben a két dimenzióban fölrajzoljuk ezt a modellt, akkor négy alapvető – „osztály” az – és ennek alosztályai –, amely fölépíti a magyarországi roma társadalmat.

Ilyen értelemben beszélünk tehát azokról a cigány honfitársainkról – nem tudjuk, mennyien vannak –, akik foglalkoztatottak és a legális gazdaságban foglalkoztatottak. Beszélünk olyan részéről a magyarországi roma társadalomnak, akik nem foglalkoztatottak, de benne vannak a rendszerben, tehát a legalitásban. Ide tartoznak azok, akik saját jogon nyugdíjasok, ide tartoznak a regisztrált munkanélküliek, akik tehát munkanélküli-ellátásban részesülnek. És van a másik két osztálya ennek, és úgy gondolom, ide tartozik a cigány tömegek nagyobbik része. Az egyik a foglalkoztatottak, de az informális szektorban foglalkoztatottak igen népes tábora. És végül a negyedik: az anómiás nyomorba, a reménytelen nyomorba süppedt cigány családok ezrei, akik nem foglalkoztatottak és nincsenek benne a rendszerben, ellátatlanok, ilyen vagy olyan okok miatt semmiféle rendszeres, feltárható, megismerhető jövedelemmel nem rendelkeznek.

Befejezésképpen, kedves képviselőtársaim, én a következőt mondanám: két évvel ezelőtt kezembe került egy újság, és abban egy riport. A riport címe az volt: „Miért lopsz, Zolika?” Zolika egy cigány kisfiú volt, és mi mást mondhatott volna erre a buta kérdésre, mint azt: „Azért, hogy pénzem legyen”. Végighallgatva a mai vitát, abban reménykedem, hogy lesz majd valamikor egy olyan kor, amikor az akkori Zolikáktól, Gusztiktól, Kálmánoktól az akkori bácsik és nénik azt kérdezik majd, amit a kisfiúktól és kislányoktól kérdezni szokás: „Hogy érzed magad, Zolika, Gusztika, Kálmánka?” És az akkori kisfiúk és kislányok – roma kisfiúk és roma kislányok – remélhetőleg azt válaszolják majd, amit normális esetben szokás, hogy: „Köszönöm szépen, jól vagyok”. Köszönöm a figyelmet.

**(Elhangzott: 1996. május 27-én
a Parlamentben,
a Cigány Vitanapon)**

Gyerekek védett melegben

A volt kastély udvara csupa ragyogás. Nemcsak a hosszú tél utáni erőteljes tavaszi napsugarak táncolnak a hatalmas fák között, hanem fekete szemű kisiskolások felfénylő tekintete fogadja a vendéget. Csupa élet a Csapi Általános Iskola és Diákotthon. Az itteniek nem igen tudnak a Soros Alapítványról, talán a tolerancia szó jelentését sem értik pontosan, csak érzik, hogy ez a nap – május 9. – nagyszerű. A művészeti találkozón majdnem háromezeren, a helyben lakó cigány gyerekek és a cigány és nem cigány meghívottjaik önfelédten táncolnak, dalolnak, jelenlétükkel, műsorukkal példázzák, hogy „Te is más vagy, te sem vagy más.” A műsorszámok közötti várakozási időben a diákotthon két kis lakóját vallattam. Dehogyan vallattam! Csak hallgattam őket...

Bogdán Attila (12 éves)

Egy éve tanulok itt Csapin. Egy közeli kis faluban, Nagyrécsén lakunk, eddig ott jártam iskolába. Mivel anyukám beteges, apukám nyugdíjas – és az ő egészsége sem a legjobb –, ezért most itt élünk a diákotthonban. Mind az öten, a kisebb ikertestvéreim is, **Stella** és **Zsanett**, meg **Márk** és **Melánia** is. Megsúgom, hogy én tulajdonképpen nem ide akartam jönni, de a pécsi Ghandi Gimnáziumba nem sikerült a felvételem. Tulajdonképpen apu vett rá arra, hogy Csapiban tanuljak. Récsén sem voltam rossz tanuló, de itt a 6. osztályban sokat javítottam. Félévkor 4,3 lett az eredményem. Igaza volt apunak, hogy ebben az iskolában nagyon jó helyünk lesz, sokat foglalkoznak velünk. Ő azt akarja, hogy legyen belőlem valami. Pék vagy hentes, én az szeretnék lenni. Ott mindig van ennivaló, meg ugye ezek olyan szakmák, amelyek mindig kelendők.

Legkedvesebb tantárgyam az irodalom és a nyelvtan. És meg a rajz. Idén a „Te is más vagy, te sem vagy más” területi rajzversenyen első lettem. Hogy mi volt a rajzom? Egy sátor, erdő szélén szekér, azon cigányok ültek. Ez ugye a cigányok régi élete! Történelem órán sokat beszélgettünk erről. Én egyáltalán nem szeretnék így élni, de ez biztosan nagyon romantikus lehetett. Nemcsak a rajzommal, de a sportversenyen is a legjobbat hoztam ki magamból. A városkörnyéki iskolák 60 méteres síkfutásán II. helyezett lettem. Focizni is szeretek, pláne ha **Bogdán Balázs** haverom is játszik a csapatban, Ő még csak ötödikes. Nem régen fejeztem be az Egri csillagok olvasását. Las-

san ment, mert mellette a kedvenc könyvemet is állandóan lapozgattam. Ez pedig a Murphy törvényei. A tanárok között legjobban **Szöke Ferencné**t, **Anikó** nénit szeretem. Olyan jól el lehet vele beszélgetni! Mint legutóbb az udvariasságról. Illetlenül a vendégfogadást tanultuk. Megmutassam?

Minden pénteken testvéreimmel együtt hazautazunk. Anyu ilyenkor a kedvencemet, a „hatlapost” süti. Mindig beszélget velem, hogy becsületes legyek, vigyázzak magamra, meg a testvéreimre. Az nem igaz, hogy a cigányok mind rosszak, meg betörnek. Olyanok is vannak. Én, ha felnőtt leszek, rendesen dolgozni szeretnék, meg csak egy gyerekem lesz, mert az kevesebb gond.

Aracsi Erika (14 éves)

Iharosberényi vagyok, hatodikos koromig ott jártam iskolába. Arrafelé nagyon sok a cigánygyerek, a tanulóknak legalább 40 százaléka. Nem volt jó, hogy gyerekek kitagadva érezhették magukat, azért mert cigányok. Nem is foglalkoztak velünk úgy, mint ebben az iskolában. Itt a tanulmányi eredményem egyre jobb lett, nyolcadikra már 4,2-es átlagot értem el. Ezzel az eredménnyel bátran jelentkeztem Nagyatádra, az Egészségügyi Szakközépiskolába. Egyszer, kiskoromban hónapokig beteg voltam, s akkor határoztam el, hogy ha lehet, gyermekápolónő leszek. A kórházban nagyon szerettek a nővérek, igen boldog napokra emlékezem. Lehet, hogy ez azért történt, mert nem látszik rajtam az, hogy cigány vagyok? Csak félig. Apukám magyar volt. Az ő szülei – akik kereskedők – még most sem tudnak megbocsájtani anyunak,

pedig apu már 6 éve autóbalesetben meghalt. Engem sem nagyon szeretnek.

Nagyatádon is kollégiumban szeretnék lakni, mert anyu nem tud nevelni. Leszázálekolt, nagyon beteges szegény. De azért mindig mondja, hogy tanuljak. Legjobban a történelmet szeretem, meg a testnevelést. Igen örültem, amikor a megyei sportversenyen, a 400 méteres futásban a döntőbe kerültem.

Sietek, mert nemsokára az aerobic-műsorunk előadása következik. De azt még elmondom, hogy a felnőtt életemet hogyan képzelem el. 20 éves koromig tanulni szeretnék, azután meg kisgyerekeket akarok gondozni. Házat feltehetően szeretnék venni. Úgy gondolom, hogy tudok vigyázni magamra. Én 17 éves koromban – mint anyu – nem akarok szülni, csak később. Ha rendesen dolgozok és becsületes leszek, biztosan jó életem lesz.

Hallgatom és nézem őket. Őszinték, szépek, egészségesek, teli reményekkel! A Csapi Általános Iskola és Diákotthon védett melegében élnek, elhivatottságot érző pedagógusok szerető gondoskodása sokat enyhít hátrányaikon. Szociokulturális környezetükből végleg nem szakadtak ki – szüleik ragaszkodnak hozzájuk, „integrálódásra” ösztönzik őket. Jelenleg minimálisra zsugorodtak az etnikai eredetű konfliktusai, értékes személyiségük naponta teljeseedik, gyermeki létük szinte alig veszélyeztetett.

De milyenek a kilátásaik? Mennyire lesznek képesek a cigánysággal szembeni történelmi, sőt már-már alanytalanlannak is mondható diszkrimináció szövevényes és öngerjesztő jelenségeiben eligazodni? Eligazodni? Élni! Attila lehet pék, Erika meg csecsemőgondozónő. Nem túlkorosan, pont időben elvégezhetik iskoláikat, dolgozhatnak, nem leszázalékoltan tengetve napjait, mint szüleik, szerelemből társat választanak, otthonuk és kevés gyerekek lesz. A magyar társadalomban pedig lesz elég erkölcsi és anyagi erő, bátorság és stratégiai megfontolás, hogy a szegregációs, elkülönítő törekvések egyre brutálisabb hullámverésében majd nem akarja a víz alá nyomni őket. Valóban?...

Büki Erzsébet

Hogyan változnak az anyasági ellátások?

Április 9-én a Parlament módosította a szociális törvényt, és ennek eredményeként megváltozott a családtámogatás eddigi rendszere is. A részletekről **dr. Bíró Boldizsár**, a Népjóléti Minisztérium helyettes államtitkára, és **Kiss Lenke**, az Országos Egészségbiztosítási Pénztár Jogi Főosztályának vezetője adott tájékoztatást.

– **Milyen támogatásokra számíthatnak a jövőben gyermekük születése után az anyák?**

– A fordulópontot 1996. április 15. jelenti. Az ezen a napon, vagy később született gyerekekre már a megváltozott szabályok érvényesek. Időrendben haladva az édesanya elsőként úgynevezett anyasági segélyt kap megszületett gyermeke után. Ennek a várandóssági pótlékot felváltó segélynek az összege a mindenkor nyugdíjminimum 150 százaléka, azaz 1996-ban 14 400 forint. Ez az a támogatási forma, amelyet valamennyi édesanya megkap, szociális helyzettől és biztosítási időtől függetlenül, de csak abban az esetben, ha igényét a gyermek születésétől számított 30 napon belül benyújtja.

A terhességi-gyermekegügyi segély időtartama – 24 hét – nem változott, de kiszámításának módja igen. Míg korábban erre az időszakra táppénzalapjuk 100 százalékát kapták azok az anyák, akiknek legalább 270 napos, és 65 százalékát, akiknek 180 napos társadalombiztosítási jogviszonyuk volt, most a 100 százalék 70, a 65 százalék pedig 60 százalékra csökken. Azok az anyák azonban, akik április 15. előtt megkezdtek terhességi-gyermekegügyi segélyüket, még a régi szabályok szerint vehetik igénybe ezt az ellátási formát. Akik pedig nem rendelkeznek a megfelelő biztosítási idővel, azok a szülést követően azonnal kérhetik a gyeset.

– **A legnagyobb változást a gyermekgondozási díj eltörlése jelentette. Mi lép ennek a helyébe?**

– Azok az asszonyok, akiknek kisbábjára április 15-én vagy azt követően jön a világra, már nem jogosultak gyedre, helyette a gyeset vehetik igénybe. A gyeset azok az anyák kaphatják, akiknek a családjában az egy főre eső jövedelem nem haladja meg a 19 500, egyedülálló esetében a 23.400 forintot.

Az összehatár tehát ugyanaz, mint a családi pótlék esetében, de míg a családi pótlék a három vagy több gyermeket nevelő családokban alanyi jogon jár, a gyes esetében a többgyerekeseknek is meg kell felelniük a jövedelmi kikötéseknek. Ez a kikötés nem vonatkozik a tartósan beteg vagy fogyatékos gyermeket nevelő anyákra.

Április 15-től a gyeset azok az anyák is igényelhetik, akik nem rendelkeznek előzetes biztosítási idővel. További változás, hogy ettől az időponttól kezdve a gyes összegét 6 százalékos nyugdíj-járulék terheli, mivel a gyesen töltött idő nyugdíjszámítási szempontból szolgálati időnek számít. A gyes összege megfelel a mindenkor nyugdíjminimumnak, ami az idén 9600 forint. Akik a régi szabályok szerint ennél kevesebbet kapnak, most – ha megfelelnek a jövedelmi kikötéseknek – kérhetik a nagyobb összegű gyes megállapítását. Az új jogszabályok értelmében azok az édesanyák is megkaphatják a gyes 50 százalékát, akik rokkantsági ellátásban részesülnek.

– **Ki állapítja meg a családban az egy főre eső jövedelem nagyságát?**

– Az igénylő és házastársa. Bizonyítékot nem kell mellékelni, de ha

kétség merül fel, a jövedelmet az APEH, az együttélés tényét az önkormányzat vizsgálja meg. Ha a család anyagi helyzetében tartós változás áll be, és emiatt megfelelnek a jövedelemhatárra vonatkozó előírásoknak, erről nyilatkozatot kell benyújtani, és igényelni lehet a gyeset akkor is, ha erre a család korábban nem lett volna jogosult. A gyes igénybejelentésére szolgáló formanyomtatványok a munkahelyek társadalombiztosítási kifizetőhelyein, illetve az Országos Egészségbiztosítási Pénztár megyei kirendeltségein állnak rendelkezésre, de eljuttatjuk a helyi önkormányzatokhoz is.

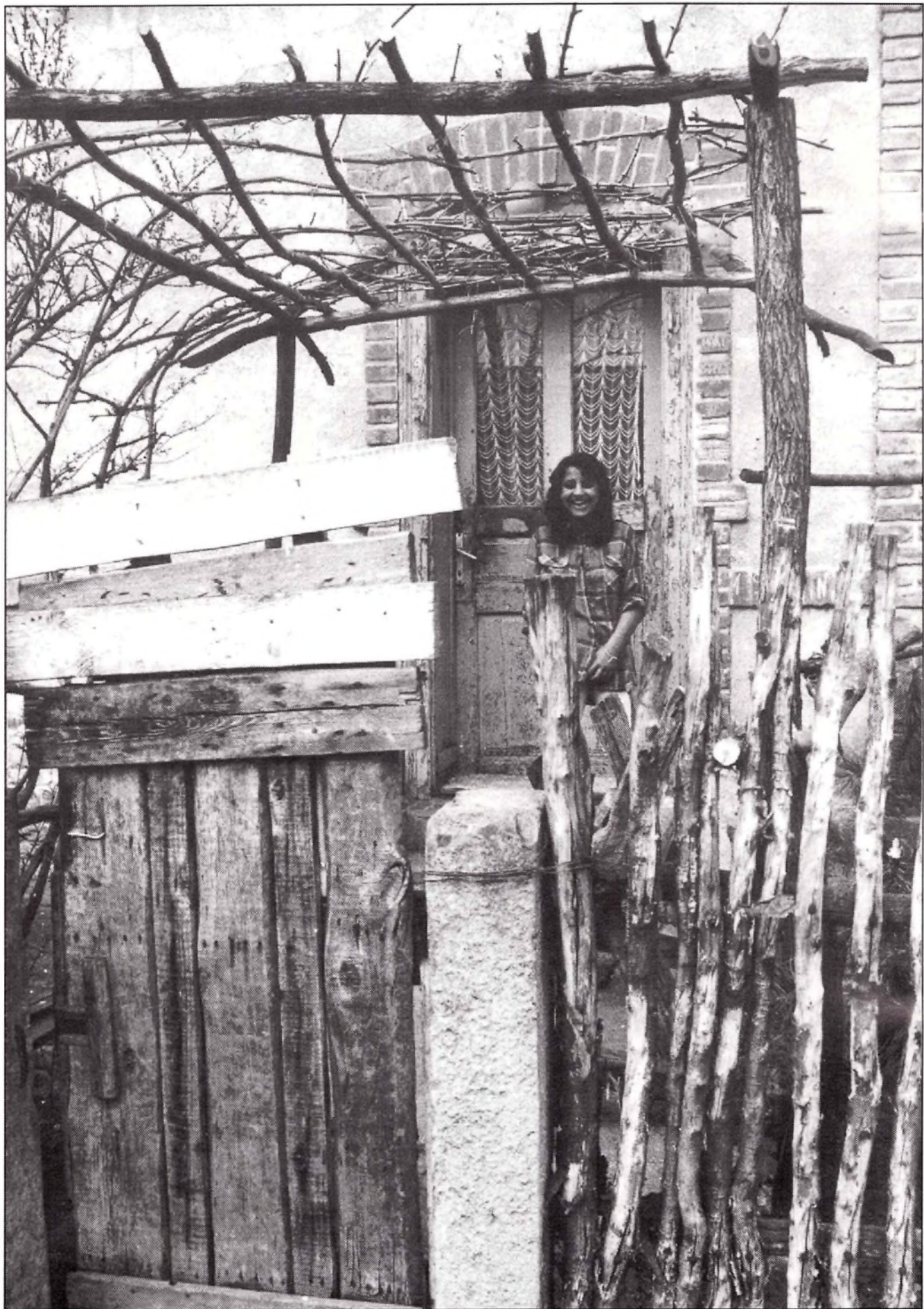
– **Mi lesz azokkal a családokkal, akik nem kaphatnak gyeset?**

– A rendszerből csak azok a családok esnek ki, ahol az egy főre eső jövedelem még az anya fizetése nélkül is olyan magas – például az apa havi kétszázezer forintot visz haza –, hogy nem jogosultak a támogatásra. Ezek a családok azonban csak az összegszerű ellátásból szorulnak ki, egyébként az anyák ugyanúgy kivethetik gyermeknevelés címén a fizetés nélküli szabadságot, mint a gyesen lévő társaik.

–**mörk–**

Nők Lapja

Ha csak a jog szabályoz

Elképzelni is nehéz olyan társadalmat, melyet semmi más nem szabályoz, csak a jog. Ha így lenne, eljutnánk a tökéletes harmónia állapotába. De hát éppen az ellenkezőjét tapasztalhatjuk mindennek. Még hozzá azért is, mert a többiek érdekeinek tiszteletben tartása pusztán jogi eszközökkel nehezen érhető el. Ehhez szükség van az alapvető erkölcsi, magatartásbeli, vallási stb... normákra is. Ha ezek hiányoznak vagy végképp meggyengülnek, fenáll a veszély, hogy mindenki kedve szerint, mindenki saját érdekei szerint cselekszik. Megannyi jelét láthatjuk ennek napjainkban, az önzéstől egészen a másikkal szembeni fizikai vagy szellemi megsemmisítésig. Mint ahogyan az is nyilvánvaló, hogy az említett normák figyelmen kívül hagyása szükségképpen vezet el a közösségi viszonyok széteséséhez, illetve felszámolásához. A cselekvés határainak egyszerűen megszűnnek a mérföldkövei. Az önkény, az agresszió mindenütt teret nyer. De ebből mégsem következik, hogy a korszakolt rend lenne csak az üdvözítő. Még akkor sem, ha tudjuk azt, hogy az önként vállalt rendre joggal fogalmazódhat meg igény.

A verseny nem agresszió

Persze nem elsősorban politikai értelemben. Bármennyire fontos ugyanis a kiszámíthatóság, a megszokott hagyomány- vagy rendelvűség, arról sem feledkezhetünk el, hogy a rivalizálásnak megvan a maga szerepe és jelentősége. Csak éppen az előbbi mértékét kell megtalálni. Lehetséges ugyan tagadni, hogy ha valaki győzelmet arat, azzal árt is másoknak. Lehet azt hangoztatni, hogy aki nyerni akar, annak a vereségre is fel kell készülnie, és hogy a verseny egyáltalán nem agresszió, hanem olyan tevékenység, amelynek szabályait mindenki elfogadta. Ám mégis van egy lényeges különbség, melyet legegyszerűbben a tisztesség szóval jellemezhetnénk. Aki nem tisztessé-

ges, az csak saját érdekeit tartja szem előtt. S minél többen vallják ennek célravezetőségét, annál látványosabban sérülnek a közösségi viszonyok. A cselekvés elvévé emelt bizalmatlanság azonban sehová sem vezet, csak a szaporodó konfliktusokhoz, melyek következtében előbb-utóbb mindenki sérült lesz.

A bizalmatlanság bénító logikája nemcsak a politikai életet hatja át, hanem az emberi kapcsolatok szinte valamennyi területét. Mintha végképp kiveszett volna a szolidaritás és az emberi egymásrautaltság megtartó érzelme, illetve kényszere. És ebből a szempontból az emberi jogok védelme már-már abszurd programként jelenik meg. Mert valamennyiünkben a sérelem munkál, s ennek révén a jogi elégtétel iránti vágy. Egyfelől arról van szó, hogy mindenkit meg kell védeni attól, hogy az állam, a környezet vagy mások kényszerrel vagy erőszakkal lépjenek fel vele szemben, másfelől arról, hogy olyan közösségeket kell teremteni, amelyeknek bárki önként és szabadon tagja lehet. Ha ezek hiányoznak, vagyis ha a közösségek rejtett hálózata nem funkcionál, a jogi eszközök önmagukban keveset érnek. Csak a keretét adhatják annak, hogy az állampolgárok szabadon dönthessenek sorsukról. Ehhez persze elengedhetetlen a szociális jogérvényesülés is. Az állampolgárság fogalmába ugyanis legalább annyira beletartozik a tudatlanság, a nyomor elleni garancia, mint a gondolat- vagy szólásszabadság garantálása. S az utóbbi jogok garantálása nem csupán a társadalmi kényszerek felszámolását feltételezi, hanem a közösségi elkötelezettséget is. Annak reményét és realitását, hogy mindnyájan érdekeltek vagyunk az állampolgárok egyenrangú felemelkedésében.

Társadalmi szolidaritás

Mindez gyakorlatilag mást is követel, mégpedig a közösségi szolidaritást. Ha ugyanis az állampolgárok százezrei sülyednek a legteljesebb

nyomorba (amiatt is, mert öröklötten hátrányos helyzetű népcsoport tagjai), senki sem vonhatja ki magát az ezzel járó felelősség alól. Az egyéni szabadságjogok semmit sem helyettesítenek. Szerepük ugyan kétségbevonhatatlan, de ha csak ezek érvényesülnek, egy széttöredezett társadalom képét és valóságát idézik fel. A társadalmi kényszerek egyszerű korlátozása nem vezet eredményre. Miközben mindenki rögeszmésen hivatkozik az egyéni szabadságjogokra (mintha afféle varázsigék lennének, melyek ráolvasással gyógyítanak), melyek mégiscsak biztosítékai e jogok érvényesülésének. (Konkrét példával élve: *eléggé nevetséges a lakáshoz való jogról beszélni, amikor a munkához való jog már jó ideje eltűnt a sülyesztőben.*)

Erősödő állampolgári elégedetlenség

Akár úgy is fogalmazhatnánk: egyre nagyobb a szakadék az elismert jogok távolsága és a társadalom működésének valósága között. Főleg akkor nyilvánvaló ez az ellentmondás, amikor erőteljesen tiltakoznak egy-egy jelentéktelen jogsértés miatt, miközben a lényeg (a létbiztonság, a társadalmi védőháló hiánya) lépten-nyomon elsikkad. Ha bevalljuk, ha nem, ez az ellentmondás alapvető forrása annak a rossz közérzetnek, illetve az egyre erősödő állampolgári elégedetlenségnek, amely a politikai és jogi intézményeket sem hagyja érintetlenül. Ha viszont a társadalmi felelősség és szolidaritás háttérbe szorul, s változást csak az egyént megillető jogoktól várunk, olyan helyzet áll elő, amikor már csak a lehetséges tilalmak és büntetések lesznek irányadók. Holott inkább a társadalmi és kulturális hátrányok áldozatainak kellene segítséget nyújtani. S különösen most, hiszen a társadalmi kirekesztés tömegjelenséggé vált, amit jogi eszközökkel aligha lehet felszámolni.

Dr. Kerékgyártó T. István

Hogy hangom meghallják...

Bogdán Ferenc szavai nemcsak a szemembe csalta a bánatot, de a szívembe is. Az ő sorsa a cigányság elismeréséért, felemelkedéséért küzdő régi „harcostársaim” letűnni látszó élete. Vagy talán van még kiút? Igen, ő azon nagykanizsai munkanélküli, aki a cigány kultúra ápolásáért még mindig küzd, nem adja fel a reményt.

– Úgy tudom, te vagy az országban az egyedüli énekes zenész, aki az oláh és beás cigány zenei örökségünk csokorba tudja kötni, ápolni. Honnan származik a tehetséged mellé ez a különleges tudás?

– Lenti környékén nőttem fel egy cigány tanyán. Az ott élő közösségtől örököltém a dalokat, tanultam meg gitározni. 11 testvéremmel nagy szegénységben éltünk, fénysugarat az életünkbe csak a dalok hoztak. Anyám szintő, apám beás cigány. Így nem volt nehéz a magyar mellett még két nyelvet megtanulni, a zenei örökséget átvenni.

– Mikor kezdtl el a közösségért hatékonyan dolgozni, s milyen eredményeket értél el helyi, megyei és országos szinten?

– 1986 elején kezdtem el az itteni cigányságot Magyar Zsuzsa népművelő segítségével összefogni, aki fáradságot nem kímélve sokat dolgozott a hagyományaink élővé tételéért. 1987-ig, mint együttesvezető működtem a hagyományaink fennmaradása érdekében.

1992-ben országos helyezést értünk el. Érdemünk az oláh és beás cigány zenei anyag, illetve a cigányság e két csoportjának összefogása a színpadi munkában. Ez azt hiszem, még a mai napig is egyedülálló. Hisz nagyon jól tudjuk, hogy e két csoport nem szívesen közösködik még a szórakozásban sem. Mégis, nekem nem kis erőfeszítés árán sikerült. Számtalan budapesti fellépésünk volt. Egy pesti szereplésünk alkalmával találkoztam Varga Gusztávval, a Kalyi Jag vezetőjével. Ő segít abban, hogy többszöri meghívást kapjunk Budapestre és országos szinten is megméretessünk. Később mint vendég zenész, a Kalyi Jag együttesével közösen fellépéseket adtunk, amelyekre a birtokomban lévő plakátok emlékeztetnek.

– Az eddigi közösségi munkádért részesültél-e valamilyen elismerésben?

– 1986. december 19-én a Zala Megyei Tanács Művelődési Osztályától Jári Ferenc osztályvezető úr egy dícsérő oklevelet adományozott a közművelődési munkám elismeréséül.

– Az elmúlt közeli pár évről szerényen hallgatsz, pedig két kazettával is büszkélkedhetsz. Feri, milyen dalok vannak a kazettáidon?

– Azzal nem szívesen dicsekszem, hogy támogatást nem kapva önerőből oldottam meg a kulturális örökségünk megmentését. Így két kazettám megjelenését tudtam csak biztosítani, Zöld a citrom I. és II. címmel. Mindezt azért tettem, ha netán történne valami velem, a cigányság részére megmaradjanak azok a dalok, amelyeket összegyűjtöttem. Zömében beás és oláh és kevés szerb-balkán dalokat és saját szerzeményeimet tartalmazza.

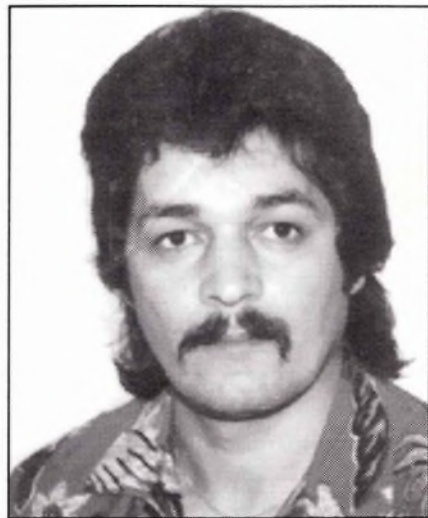
– Milyennek látod munkád gyümölcsét?

– Elmondhatom, hogy saját magam is nagy gyakorlatot szereztem a folklórvilágban. Tanítványaimból jelenleg is összeállt egy együttes, amely most részt vesz az egyik Ki mit tud?-on. Remélem, eljutnak az országos szintig. Szeretném megemlíteni Horváth Zoltán nevét, aki táncosként indult.

A 8 évi kemény munka után most lehetne könnyen és színvonalasan dolgozni. Öröömöm, hogy egyre több fiatal vállalja cigányságát, de a finanszírozási gondok mindent rombadöntenek.

– A nehézségek ellenére mégis milyen terveket dédelgetsz?

– Tulajdonképp szomorúan kell közölnöm, hogy lehetőségeink nagyon beszűkültek. A cigányság teljes problémáival a cigány kisebbségi önkormányzat vállára nehezedik, de a helyi cigány kisebbségi önkormányzatoknak pénze nincs, csak érdekképviselési joga, ami nem sok, hogy értünk konkrét dolgokat tudjon megvalósítani. Nagy szükség volna a cigányklub visszaállítására. Mióta a művelődési házban működő klub megszűnt, a cigány gyerekek többsége az utcán csatangol, a buszpályaudvar körül lődörög. Hétköznap még valahogy eljárnak iskolába. A hétvégén, amikor össze lehetne fogni őket, s a kultúra felé irányítani, akkor hely és a fenntartási költségek hiánya miatt nem lehet. Ne adj Isten, de fenn áll így a lehetőség, hogy ezek a gyerekek a

Bogdán Ferenc

bűnözés felé forduljanak. Így az anyagiak miatt nem tudjuk megvalósítani sem a táncos, sem a zenés programjainkat. A cigány színpad felállítása álom marad, pedig szakmai segítséget is kapnánk.

Mivel nincsenek már cigánytelepek a hagyományőrzésre, az úgynevezett „pénz” miatt a lehető legjobb útra lépünk ahhoz, hogy a legnagyobb akarat mellett is e csodálatos kultúra a kihaláshoz vezessen. Félek, kultúránk az inka kultúra sorsára jut. Megmentésére itt az utolsó lehetőség.

A Nagykanizsai Cigány Kisebbségi Önkormányzat a pedagógusok munkáját felvállalva elméletben oktatja a hagyományokat, a kultúrát. Szívesen is látják őket az iskolákban. Viszont a gyakorlati hagyományápolásra már nem marad anyagi fedezet. Véleményem szerint az elméleti és a gyakorlati munkát összehangba kéne hozni. Sem én, sem a kisebbségi önkormányzat pénz hiányában a leépülést megakadályozni nem tudjuk, s úgy érzem, a sok éves munkám kárba vész. Megbecsülést már nem kapok, hiszen a 3 pici gyermekemmel a munkanélküli segéllyel az utcára jutok, mégis kiabálok és belekiáltok a nagyvilágba. Szívesen szomorú, de remélem a hangom meghallják a jószívű emberek, s a 8 évi kemény munkám nem fog kárba vészni.

Több kérdés feltevése fölösleges. Feri kinyílt és kiöntötte szívét, lelkét. Szavait nem másítom meg, hogy jobban érezhető legyen egy egyszerű, de nagyszerű cigány ember segélykiáltása. A többit már önökre bízom.

Glinda Lindri

Egy fiatal újságíró portréja

KÓTÉ LILLA A MIKROFON ELŐTT

– Egy nagyon csinos, fiatal lánnyal beszélgetek, aki valójában kollegina. Mióta foglalkozol újságírással?

– Már két éve dolgozom a Lungo Dromnál, de előtte is írogattam mindenféle szösszeneteket. A cigányság helyzete, a szociális problémák érdekelnak legfőképpen. Kimegyünk telepekre, fotókat készítünk, megírom, amit tapasztalok.

– Van e kedvenc témád?

–Fiatal művészekkel szeretek beszélni, festőkkel, grafikusokkal, bemutatni munkáikat, közel hozni őket az olvasók-

hoz. Magam is vonzódok a művészethez, éveken át tagja voltam a szolnoki Globe Színtársulatnak, és nemrég kezdtem el egy szinkronszínészi tanfolyamot.

– Meg lehet e élni manapság az újságírásból?

– Anyagi téren az ember soha sem lehet elégedett. Most szüleimmel élek, tehát közvetlen tapasztalatom nincsen. Azonban, ha majd a saját lábamra állok, bizonyára nekem sem lesz könnyű.

– Köztudott, hogy a cigányság nehéz körülmények között él. Miként lehet a riportok során tapasztaltakat lélekben feldolgozni?

– Az újságírónak nem az a feladata, hogy véleményt mondjon, hanem az, bemutassa a tapasztaltakat. Ennek ellenére nehéz elszakítanom magam a látottaktól. Legutóbb Ózdon jártam, és megdöbbentő volt számomra mindaz, amit ott átéltem. Nehéz körülmények között élnek az emberek, és a tehetetlenség komoly hatással van rám.

– Egyáltalán meg lehet-e szokni ezeket a dolgokat?

– Van olyan időszak, mikor azt hiszem, már erős a lelkem, aztán ismét elmeigyek egy helyre, látom, ami egyszerűen borzasztó és újra elszorul a szívem.

– Sokan úgy vélik, az iskoláztatás, az oktatás az, ami legjobban tudna segíteni a cigányságon. Igaz ez?

– Ez egy nagyon hosszú folyamat, amelynek egyelőre még nem látom a végét. De az biztos, az oktatás és a családtervezés a két legfontosabb terület, ahol eredményt lehetne elérni. Nem tudják, nem hallottak róla és nem terveznek előre. Így csak növekszik a gond, a megélhetés nehézsége.

– Sokszor találkozni az előítélet legkülönbözőbb formáival. Te mennyire érzed ezt?

– Mindennap jelen van az ember életében. Különösen, ha az ember maga is cigány. Buszmegállóban, utcán, üzletben és szinte mindenütt létezik ez. Létezik, és szerintem valamiféle előítélet minden emberben van. Ha nem a cigányság, akkor mások ellen. Értelmiségiek, munkások, szegények ellen, szinte mindegy, ki a cél. De létezik.

– Mit lehet ez ellen tenni?

– Szerintem emberi erővel nem lehet.

– És öt év múlva mi lehetne a beszélgetésünk témája?

– Továbbra is szeretnék újságírással foglalkozni. De emellett sok gyereket szeretnék, lenne családom, boldogan élnénk. De mindenekelőtt, hogy az emberek ismerjék meg a szeretetet. Úgy sokkal könnyebb lenne.

A riporter: Turcsányi János
(Elhangzott a Szolnoki Roma Rádió
1996. május 26-i adásában.)

Születésnapigondolatok

Néhány nappal ezelőtt ünnepelte szakkörünk, a turai Napraforgó Gyermek Fotószakkör megalakulásának 40. évfordulóját. Az ünnepi megemlékezésen Takács Pál tanár, a szakkör alapítója és vezetője emlékezett meg azokról az eredményekről, amelyek a szakkör tevékenységét ismertté tették szinte az egész országban.

A kezdeti években a turai felnőtt fotóklub támogatta a gyermekcsoportot. A felnőtt szakkör alapítója a Kossuth-díjas Sára Sándor volt, aki községünk szülöttje. Később az általános iskola adott helyet és kezdetleges felszerelést a szakkörnek. A segítséget a szakkör úgy igyekezett meghálálni, a kis fotósok megörökítették minden iskolai és

gyermekélettel kapcsolatos eseményt és faliújságokon, valamint albumokban váltak a fotók hagyományörző krónikává. A szakkör mintegy 50 albummal és 200 tablóval rendelkezik napjainkban.

A szakkör részt vett – eredményesen – hosszú éveken át a diákfotós pályázatokon. Ezévből az országos harmadik helyen végzett a gyermekek által készített 30 fotó. A szakkör maga is írt ki országos gyermekfotó pályázatot Nagyi címmel, erre 34 alkotás érkezett az ország minden területéről. Ami külön büszkeség számunkra az az, hogy minden évben több cigány gyermek is részt vesz a szakkörünk munkájában. Eredményességüket mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a Magyar Művelődési Intézet Nemzeti és Kisebbségi Osztálya által meghirdetett, Magyarországi nemzetiségek, etnikai kisebbségek élete és kultúrája című pályázaton két szakkörös cigány gyermekünk (Lo-

só István és Szénási Róbert) kilenc alkotása vett részt, és képeik szerepeltek a kiállításon. De az idei diákfotós pályázaton is nagy sikere volt Bangó Edit Mosolyogj, nem fog fájni című képének. Egyébként a jubileumi évben a szakkör ünnepi tortával lepte meg Tura község lakóit. Ez a torta természetesen fényképekből készült és tizenhat tablón jelenik meg fokozatosan a községi könyvtár kirakatában. A másik ajándékot az erdélyi, csíkszentimrei testvériskola gyermekei kapták szakkörünktől: egy teljes laborfelszerelést, amelyet a szakköröseink szülei újítottak fel régebbi eszközökből. Az ünnepségünkön részt vettek és emléklapokat, jelvényeket kaptak az „öreg fotósok”, azaz szakkörünk régebbi taja. Az ünnepség után nagyszabású kiállításon mutattuk be 40 éves működésünket.

Erdélyi Andrea
a szakkör ifjúsági vezetője

A CIGÁNY HÁROM MUNKÁJA

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy szegény cigány ember. Volt neki egy felesége, aki kilenc gyermekkel ajándékozta meg. Nagyon szegények voltak, máról-holnapra éltek. Amikor a szegény cigány már megunta, hogy a rajkók mindig sírtak, elhatározta, elszegődik valahová dolgozni. Amint ment, mendegélt egyszer csak találkozott egy rókával. Mondja neki a róka.

– Mi járatban vagy te, cigány ember?

– Munkát keresni indultam, mert igen nagy otthon a szegénység, a rajkók is csak úgy sírnak az éhségtől – mondta szerényen a cigány.

– Hát akkor jó felé mész. Él ugyan is az erdő közepében egy öregbanya, aki munkást keres.

– Merre induljak, róka koma? – kérdezte türelmetlenül a cigány.

– Várjál, cigány? Ne legyél türelmetlen, mert pórul járhatasz! – intette a róka. Elmondok neked mindent. jól figyelj! Ahogy mész az úton, találsz majd egy eperfát. Szedjél róla kilenc szemet, de se többet, se kevesebbet! Meg ne egyél egyet sem, mert meghalsz. Ahogy haladsz tovább az úton, elérsz majd egy kis folyóhoz. Meríts belőle kilenc kis kanállal, de nehogy igyál belőle! Amikor eljutsz egy kis tisztásra, guggolj le és vessél kilenc bukfencet, majd abból a fűből, amin átfordultál, tépjél le kilenc zöld fűszálat, de nehogy véletlenül sárgát tépj, mert az ellened fordul.

– De hát, róka koma, miért küldesz engem oda, ha ennyire veszélyes, hiszen nekem gyermekeim vannak – kérdezte félelemmel telve a cigány.

– Már régóta figyelem népedet, és látom mennyit szenvedtek. Egyszer, amint sétáltam az erdőben, bele estem egy fehér ember által épített csapdába. Arra jött egy szegény cigány és megmentett, de a fehér ember bezárta őt egy börtönbe. Megígértem neki, hogy ki fogom szabadítani, de ehhez szükségem van egy kulcsra, amit neked kell elhozni. Ez a kulcs az ajtó háta mögé van felakasztva, ha fizetni akar a banya mond neki, hogy neked ez a kulcs kell. Adni akar majd ezüstöt, aranyat, de te hajthatatlan legyél, és csak a kulcsot kérd. Oda fogja adni.

– Igen értem, de nekem mi hasznom ebből? – kérdezte a cigány.

– Téged úgy megjutalmazlak, hogy még az unokádnak is marad belőle.

– Hát nem bánom, akkor indulok.

Elbúcsúztak egymástól és elindult a cigány. Amint haladt az úton, egyszer csak látja, hogy egy nagy eperfa áll az út mentén. – Nem hazudott a róka – motyogta magában.

Odament és leszedett róla kilenc szem epret, úgy, ahogy a róka mondta, se többet, se kevesebbet. Ahogy halad tovább, vígan, fűtörészve, egyszer csak elért a kis folyóhoz. Lehajolt és merített kilenc kiskanállal, de nem ivott bele.

– Hát ez egyszerű feladat – gondolta magában és elkezdett kacagni. – Nemsoká oda érek. – De hát az útnak se-hogy sem akart vége lenni. Gondolta, lefekszik, és majd holnap tovább indul. Így is tett. Evett egy-két falatot, és készült lefeküdni, amikor arra figyelt fel, hogy az erdő mélyéről gyenge fény szűrődik feléje. Felállt, hogy jobban lásson. Amikor megbizonyosodott felőle, hogy honnan jöhet, elindult a fény felé. Nem sokra rá odaért a várva várt tisztásra, gyorsan bukfencezett egyet és letépett kilenc fűszálat. Ment még úgy fél órát, és elért a kis házhoz, amit keresett. Bekopogott, majd belépett.

– Jó estét, néni!

– Jó estét, fiam! Mi járatban vagy? – kérdezte a banya.

– Munkát keresek, de eddig még nem találtam – felelte a cigány ember.

– Akkor jó helyen jársz gyermekem, mert én meg egy okos embert keresek, aki segít nekem. Ha érdekel a dolog, akkor aludj itt, és reggel majd megbeszéljük. Most gyere, egyél, főztem egy kis pacalt. – A cigány jó étvággal evett, majd lefeküdt aludni.

Reggel már korán felkelt és ment egyenest a banyához.

– Jó reggelt, anyó!

– Jó reggelt, fiam! Hogy aludtál?

– Köszönöm kérdését, nagyon kelle-mesen. Anyóka! Elmondja hát, hogy mi lesz a munkám? – kérdezte izgatottan.

– Ha ennyire érdekel a dolog, akkor igen. Van nekem kilenc lovam, de mindegyik olyan gebe lett, hogy még fellátni sem tudnak. Enni nem akarnak,

pedig már mindent próbáltam adni nekik. Ha rábírod őket, hogy egyenek, akkor megmondom a másik feladatot is és a harmadikat is. Ha mindhármat megtudod oldani, bőségesen megjutalmazlak. Ha nem, akkor jobb, ha már el is menekülsz.

A cigány visszahúzódott a szobájába és gondolkodott. – Istenem, mit tegyek? – Ahogy emésztí a lelkét egyszer csak eszébe jutott a kilenc szem eper. – Mi lenne, ha mindegyiknek adnék belőle, talán szerencsém volna, és utána már ehetnének, akár fűvet is? – Gyorsan kiment az istállóba, és eléjük tette az epret. A lovak még csak oda se néztek.

– Egyetek, lovacskák! – kérlelte őket, de azok csak nem mozdultak. Ekkor odaszaladt hozzá egy kutya és emberi hangon mondja neki.

– Te cigány ember, fogd az epret. és dörzsöld mindegyiknek a bal füléhez, utána menj, és hozzád nekik abrakot, meglásd, holnap reggel, már ők kérnek majd enni. A cigány igen meglepődött, de úgy tett, ahogyan a kutya mondta neki. Másnap arra ébredt, hogy a lovak eszeveszetten nyerítene, ugrálnak. Gyorsan szalad az istállóba, és látja, hogy minden abrak elfogyott. Amint ott áll meglepetten látja, hogy az öreg-asszony hozza az ennilót a lovaknak, és nem győző halálkodni neki.

– Fiam, megszabadítottad a lovaimat a pusztulástól! Ha el akarsz menni, hát mond, mit kérsz, és én megjutalmazlak.

Gondolkodik a cigány, hogy mit tegyen. Ha már elmegyek akkor kevesebbet ad, de ha később mennék, akkor talán többet.

– Inkább maradnék. Mi lesz a második feladat?

– Rendben van, ha így akarod, akkor figyelj. Van nekem kilenc gyermekem, de mindegyik nagy betegségben szenved. Ha meggyógyítod őket, a jutalmad bőséges lesz.

Szegény cigány gondolkodott, törte a fejét, de nem tudta, hogy mi tévő legyen. Amikor lefeküdt, csak forgolódott, de aludni nem tudott. Gondolta, hogy felkel, és kimegy sétálni egyet. Így is tett. Amint sétál, egyszer csak találkozik egy kisegérral.

(Folytatása következik...)

ifj. Surman László

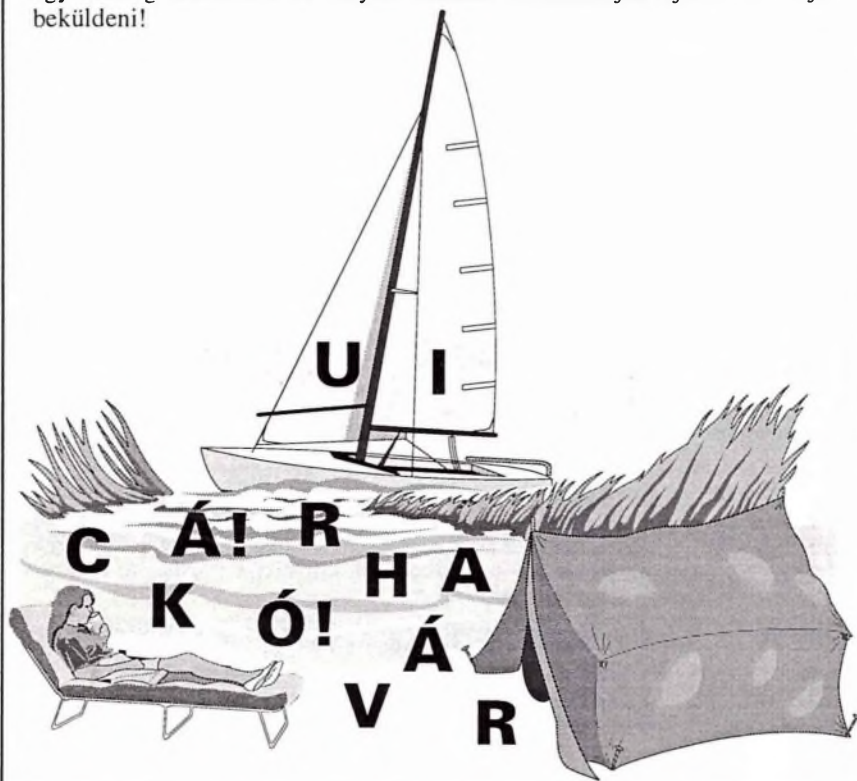
F E J T Ö R Ő K

Kedves Gyerekek!

Itt a nyár, mindenki öröme! Vége az iskolaévnak! Töltsétek a nyarat gondtalanul, játsszatok, szórakozzatok sokat!

A hullámzó Balatoni képen olyan betűket találtok, amelyek összerakva egy boldog felkiáltást és a nyári szünidő szinonímáját rejtik. Ezt kérjük beküldeni!

Hibás!

Az ábrán valami nem stimmel. Jól nézzétek meg, gondolkodjatok rajta, de segítségül el is végezhetitek a kísérletet!

Megfejtésül a helyes rajzot kérjük beküldeni!

Találós kérdések!

– Mindig nyílik, sohasem virágzik. Mi az?

– Mi van akkor, ha egy néger a hóba lép?

– Édesanyád gyermeke, neked mégsem testvéred. Ki az?

ÖSSZEKEVERT KÖZMONDÁS

A páros betűk a közmondásban is egymás után szerepelnek. A közmondást kérjük beküldeni!

UN	ÓM	AJ	KA
IA	DI	CS	ÉR
ER	ST	ME	T.

Megfejtések

Tavaszi virágok: Anyák napja, Gyermeknap.

Törd a fejed!: (ez a négy megoldás létezik)

Beugratós kérdések: 1. Csak egyet, mert a többi már nem éhgyo-

morra eszi. 2. Gödör vagy lyuk. 3. Az és szó van a fekete és fehér között. 4. Nedves, vizes kavics.

Irodalom: 1. A fekete város 2. Szent Péter esernyője 3. Különös házasság 4. A Noszty fiú esete Tóth Marival 5. Beszterce ostroma.

Logikus: 14.

Nyertesünk: Nagy Krisztina, Biharnagybajom. Gratulálunk! Nyereményét postán küldjük el.

Nevet előre!

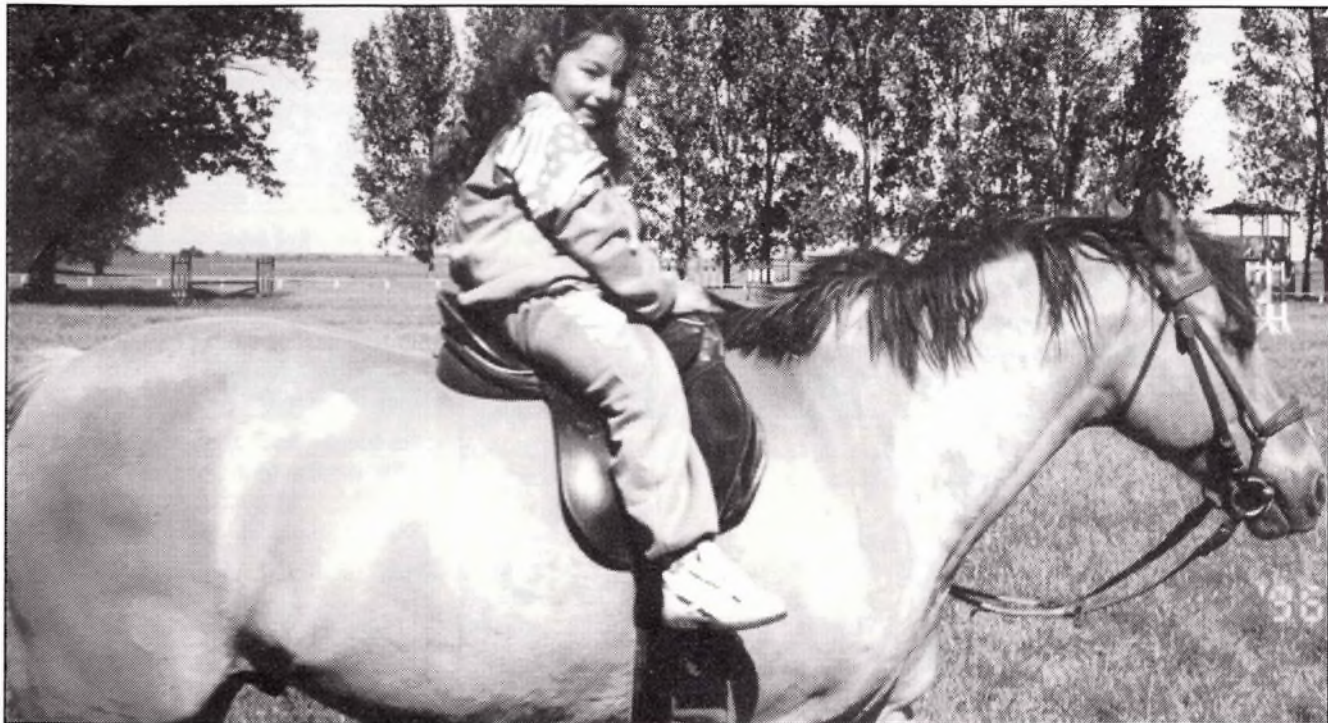
Hazánkban sok olyan helység-név van, amelynek előtagjában egy személynév (utónév) szerepel.

Feladat: Keressétek meg az előtagot! Figyeljétek, személynévek legyenek!

1. mizse
2. falva
3. füred
4. szalka
5. halma

Jó megfejtést kívánunk!

Az oldalt összeállította:
Bújdosó Jánosné

Imremajor-Szenttamásra kirándultak az Árnas óvodába járó gyermekek. Kedvükre lovagolhattak, kocsikázhattak, játszhattak. Köszönjük **Pirók Mónika** kolléganőnknek, a szenttamási gazdaság igazgatójának és dolgozóinak. Jól éreztük magunkat! **Méry Éva, intézményvezető**

MEGRENDELŐ

Megrendelem az LD című roma lapot

..... példányban, az alábbi címre:

Megrendelő neve:

Címe:

Előfizetési díj egy évre: 222 Ft,
fél évre: 111 Ft

A megrendelőlapot és az előfizetés díját a szerkesztőség címére kell eljuttatni:

5000 Szolnok, Szapáry út 19.
Telefon/fax: 56/420-110, telefon: 60/387-293

Előfizethető rózsaszínű
postai utalványon.

*Megrendelőink között
az év végén
ÉRTÉKES
vásárlási utalványokat
sorsolunk ki!*

Osiris Könyvesbolt

Az Osiris Könyvesboltot 1996. május 13-án nyitotta meg **Magyar Bálint** művelődési miniszter, **Demszky Gábor** főpolgármester és **Schlett István** egyetemi professzor. Az újjászülött bolt kibővítve kávézóval, folyóiratolvasóval, klubhellyel, de ami a legfontosabb, kisebbségi könyvgyűjteménnyel várja az érdeklődőket.

Régi igény, s valaha működött is, hogy a Magyarországon megjelenő kisebbségi kiadványok egy helyen is megtalálhatók legyenek. Ennek próbál eleget tenni az Osiris. A könyvek bolti árusítása mellett kisebbségek szerint országos könyvküldő hálózatot épít ki, az országos katalógusba egy adott nemzetiség hazai kiadványain, s természetesen a magyarul megjelenő kisebbségekkel foglalkozó könyveken kívül, az anyaország, illetve a környező országok egyező nemzetiségeinek aktuális könyvínálatát tartalmazná. (A szlovák katalógus már megjelent)

Mit kínál még az Osiris Könyvesbolt? Hetente egyszer, kedden nemzetiségi esteket rendez, melyen minden nemzetiség bemutatkozhat kulturális programjaival. Lehetőség van irodalmi estek, kamarakoncertek, kisebb kiállítások megrendezésére. Hogy kínálatuk teljes legyen, s programjaik színesebbek, várják a további érdeklődőket, ötletadókat.

Osiris Könyvesbolt, 1053 Budapest, Veress Pálné u. 4-6.
Tel.: 266-4999; Tel/fax: 118-2516.

A cigányság és a rendőrség kapcsolata

A rendőrség és a cigány kisebbség kapcsolata volt a témája annak a tanácskozásnak, amelyen rendőrségi, belügyminisztériumi vezetők, kisebbségi és jogvédő szervezetek képviselői, illetve tudományos kutatók vettek részt május 30-án, az Országos Rendőr-főkapitányságon. **Pintér Sándor** országos rendőrfőkapitány megfogalmazása szerint mind a cigányság, mind pedig a rendőrség egy része bizonyos előítéletet táplál a másik iránt. Ezt a jelenséget csak hosszabb távon, nagy erőfeszítéssel lehet feloldani. Az ORFK vezetője szólt arról is, hogy igyekeznek cigány fiatalokat megnyerni a rendőri pályának.

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

A Magyarországi Cigányokért Közalapítvány pályázatot hirdet a hazai cigányság társadalmi-gazdasági integrációjának elősegítése érdekében:
Megvalósítható üzleti tervvel rendelkező roma kisvállalkozók és családi vállalkozások számára. Az elbírálásnál előnyben részesülnek a cigány emberek számára munkalehetőséget teremtő pályázatok.

Támogatási forma: visszatérítendő támogatás
1 millió forint értékhatárig.

A pályázatnak tartalmaznia kell:

- a pályázó céljait, tevékenységét bemutató rövid ismertetőt,
- a pályázott tevékenység pontos leírását, üzleti tervét,
- a vállalkozás által érintett személyek számát,
- a vállalkozói tevékenységet igazoló iratokat, adószámot,

- a bankszámlaszerződést,
 - saját erő feltüntetését,
 - esetleges más forrásból származó támogatást.
- A Kuratórium a pályázatokat kéthavonta bírálja el.

A pályázatok adatlap nélkül folyamatosan nyújthatók be az alábbi címen:

Magyarországi Cigányokért Közalapítvány
1021 Budapest,
Budakeszi út 55/d, P/5. épület, fszt. 1/a.

A Magyarországi Cigányokért Közalapítvány pályázatot hirdet a hazai cigányság társadalmi-gazdasági integrációjának elősegítése érdekében. Megélhetést biztosító programok támogatása:

A pályátóktól megélhetést elősegítő, munkalehetőséget biztosító gazdasági tervek kidolgozását várjuk. Az elbírálásnál előnyben részesülnek az elmaradott térségekből érkező pályázatok.

Pályázók köre:

- helyi (kivéve a fővárosi), fővárosi kerületi cigány kisebbségi önkormányzatok,
- cigány és cigányokért tenni kívánó társadalmi szervezetek és alapítványok,
- települési önkormányzatok

Támogatási forma: visszatérítendő és vissza nem térítendő támogatás 1,5 mFt értékhatárig.

A pályázatnak tartalmaznia kell:

- a pályázó céljait, tevékenységét bemutató rövid ismertetőt,
- a pályázott tevékenység pontos leírását, időpontját, ütemezését,
- a program által érintett személyek számát,
- részletes költségvetést,
- más forrásból származó esetleges támogatás feltüntetését,
- ajánlatot a kölcsön visszafizetésének ütemezésére,

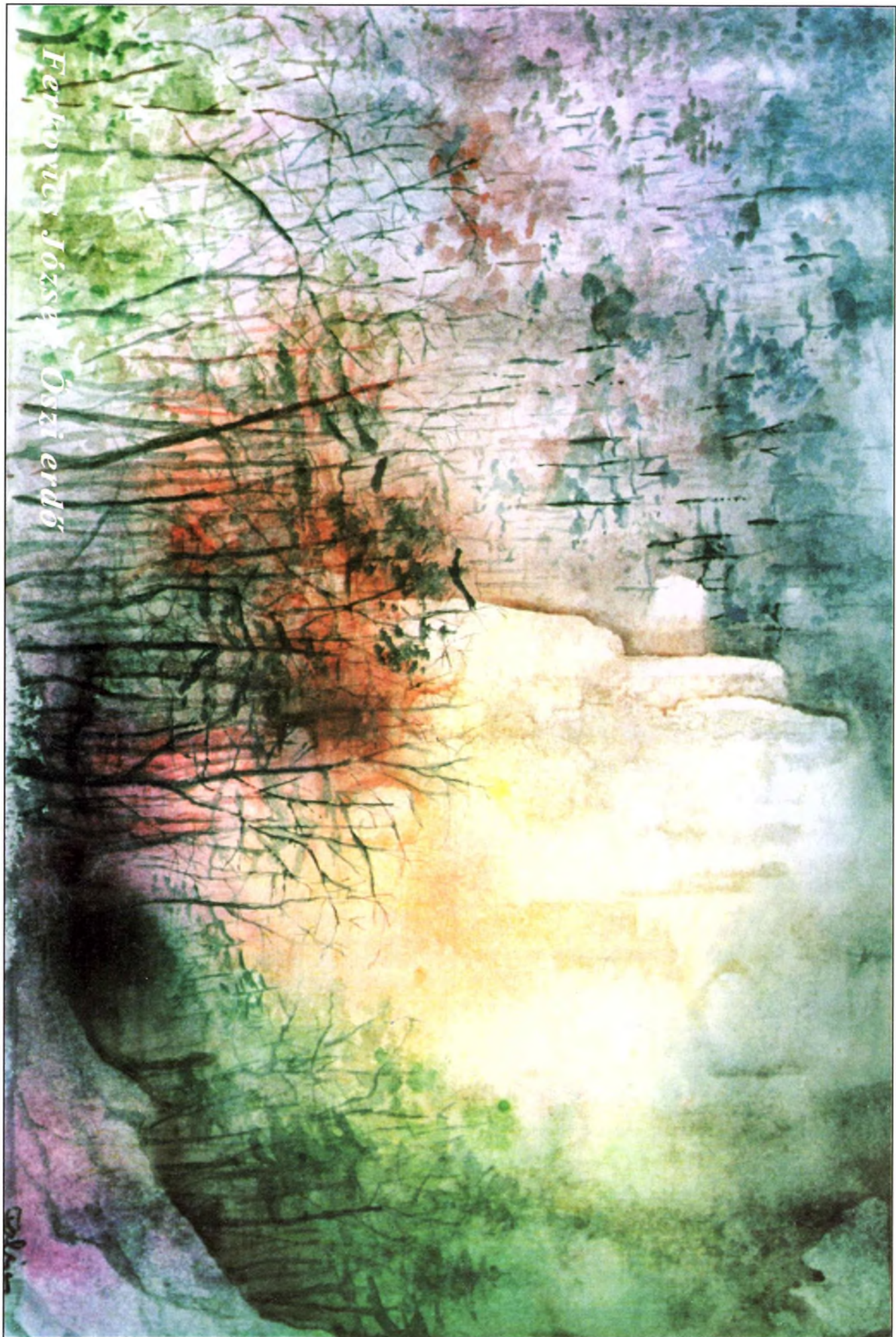
- települési önkormányzat pályázata esetén a helyi cigány közösség képviselőjének támogató javaslatát,
- a pályázó szervezet bankszámlaszerződését,
- társadalmi szervezeteknek és alapítványoknak a bírósági nyilvántartásbavételt igazoló végzést, alapszabályt vagy alapító okiratot, kisebbségi önkormányzatoknak az alakuló ülés jegyzőkönyvét.

A Kuratórium a pályázatokat kéthavonta bírálja el.

A pályázatok adatlap nélkül, folyamatosan nyújthatók be az alábbi címen:

Magyarországi Cigányokért Közalapítvány
1021 Budapest,
Budakeszi út 55/d, P/5. épület, fszt. 1/a.
Tel/fax: 176-2647

Ferlovics József: Őzi erdő

2014